בן · סירא

SENTENTIAE
MORALES BEN SYRAE,

VETVSTISSIMI AVTHORIS HE-
bræi,qui à Iudæis nepos Hieremiæ pro-
phetæ fuiſſe creditur, cum
ſuccincto com-
mentario.

TOBIAS HEBRAICE VT IS

ADHVC HODIE APVD IVDAEOS INVENI-
tur, omnia ex hebræo in Latinum tranſlata,
in gratiam ſtudioſorum linguæ
ſanctæ,per PAVLVM
FAGIVM.

ISNAE. M. D. XXXXII.

GASBARI HELDELINO LI-
TERARIAE PVBIS APVD LINDA-
uium moderatori doctiſsimo,
PAVLVS FA-
GIVS. S. D.

QVandoquidem in hoc maxime laboro, chariſsime החבר Heldeline, ut ex ſcriptis hebræorū, non tam quæ ad linguam diſcendam, quàm quæ ad pietatem colendam, uitam inſtituendam, moreſq; formandos, (qui certe omnium ſtudiorum noſtrorum finis eſſe debet) faciunt, eruam, ac in lucem proferam: uiſi ſunt ad hoc inſtitutū nō inepti eſſe libelli, Tobias hebraice, atq; Ben Syra cum ſententijs ſuis moralibus, ordine alphabetico ab illo cōſcriptis, qui ab Hebræis inter priſcos ſapientes numeratur, & nepos Hieremiæ prophetæ fuiſſe putatur. Vt enim olim apud Græcos philoſophi, quod uitam hominum inſtituerent, oratoribus præferebantur, ita & in lingua ſancta eos authores precipuo loco habendos cenſeo, qui non tam linguæ quàm uitæ recte inſtituendæ præcepta tradunt. Ex quibus etiam cognoſcere licet, ueſtigia ſapientiæ ueteris populi Iudaici, qua à Deo Opt. Max. præ omnibus terræ populis preditus fuit, atteſtante hoc ipſum & ſacra ſcriptura, Deut. 4. כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים
אשר ישמעו את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון
חגוי הגדול הזה וגומר Id eſt. Hæc enim eſt ſapiētia & intelligentia ueſtra, coram populis, ut audiant omnia iſta ſtatuta & dicant: utiq; populus ille ſapiens & intelligens eſt, &c. Quod autem mi amantiſsime Heldeline, hoc nouum opuſculum, tibi magis quàm alijs dedicare placuit, duæ ad hoc me potiſsimum mouerunt cauſæ. Prima, quod uideo,

doctos

doctos quoſdam in ea eſſe ſentẽtia, ſanctam linguam pro-
uectiori demum ætate, atq; poſt plenam omnium aliarum
artium & linguarũ perceptionẽ, addiſcendam eſſe. Quod
ſi uerũ eſt, profecto Heldelinus noſter iam multis nomini-
bus dignus eſt, qui in ſanctæ linguæ penetralia, quãm du-
dum delibare cepit, altius & penitius ingrediatur: ut qui
ob accedentẽ ætatem ſenilẽ, indies nobis magis atq; magis
uenerandus apparet. Quiq; in cæteris melioribus artibus
& linguis cyclopediã pulchre abſoluerit, ut iã merito rude
donandus, ſi non quicquid ſupereſt temporis uitæ, in ſacra
lingua conſumere mallet, ad quam uideo hominem diui-
no quodam entuſiaſmo cœlitus rapi. Altera, quod meis
lucubratiũculis ac laboribus, tales patronos quæro & cu-
pio, qui non tantum eos à maleuolorum linguis uindicẽt,
ſed & qui ſua opera ſanctam linguam hebræam, apud ſtu-
dioſus eius promoueant, mecumq; pomeria eius ampliare
ſtudeant. Ad quam rem ſane quis magis appoſitus Helde-
lino noſtro, ut qui iam annis aliquot, Scholæ Lindauienſi,
magna cum celebritate & laude ſuorum etiam conciuium
præeſt. Eoq; iuuentutem ſuæ diſciplinæ cõcreditam, in he-
bræa etiam lingua, magna cum ingenij fœlicitate, pulchre
erudire poteſt. Vt enim iuuenilibus etiã animis amor lite-
rarum hebraicarum ſenſim inſtilletur, ad id magnum ha-
bere momentũ puto, ut cũ tempore ſacras literas, ipſamq;
theologiam, minus faſtidiant, pietatiſq; ſtudium magis co-
lant, ad quæ, hebræam linguam plus alijs conferre nemo
facile inficiabitur. Tu itaq; mi uenerãde Heldeline, nouos
iſtos libellos hebraicos, grata manu ſuſcipe utere, et fruere,
ſic tamen ut memor ſis dicti iſtius prophetici והמשכילים
יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם · ועד
id eſt. Et qui alios erudiunt, fulgebũt ſicut ſplendor firma-
menti, & qui multos ad iuſtitiam conuertunt, (erunt) ſicut
ſtellæ in ſeculum & in perpetuum. Vt inde admonitus ſic

te geras, ut quod lingua germanica Hốld, belle cognominaris, in ſancta quoq; lingua, cuius ob intellectã eius utilitatẽ, ueruses & admirator & amator, hebraicè שִׁילָה uere dicaris. Porrò non ſubterſugi eum laborẽ, ut hebręis puncta adijcerem, in gratiam eorum qui in hebraiſmo nõ ſunt admodum exercitati, quo iſto pacto hebræa facilius legant & intelligant, lectaq; & intellecta illis eo ſint iucundiora. Et ut ita ex punctatis non punctata legere paulatim aſueſcant.

VALE.

בשם אלהא רבא ויקירא · אכתוב אלפא ביתא דבן סירא ׃

א אוקיר לאסיא עד דלא תצטריך ליה ׃
ב בר דלא בר שבקיה על אפי מיא וישוט ׃
ג גרמא דנפיל בחולקך גרריה ׃
ד דהבא צריך להמצאה ועולימה לאלקאה ׃
ה הוי טוב וחולקך מן טבתא לא תמנע ׃
ו ווי ליה לבישא ווי להון לדבוקיהו ׃
ז זרוק לחמך על אפי מיא וביבשתא ואת משכח ליה
בסוף יומיא ׃
ח חזית חמר לא אוכם ולא חיור ׃
ט טוב לביש לא תעביד ובישא לא מטי לך ׃
י ידך מן טבתא לא תמנע ׃
כ כלתא עלתא לגננא ולא ידעה מה מטי לה ׃
ל לחכימא ברמיזא ולשטיא בכרמזא ׃
מ מוקיר מבסרוהי דאמי לחמרא ׃
נ נור דליק מוקיר גדישין סגיאין
ס סבא בביתא סימנא טבא בביתא ׃
ע ערבא טבא מאה צפרין וכישא אלף אלפין ׃
פ פתורא פריש מחלוחת בסתלקח ׃
צ צריך למיכב ולמיתן יהא חולקך עם טבין ׃
ק קריבא סחורתא אבלתיה מאריה ורתיקה אבל וגם ׃
ר רחימא הדמאה לית את כפר ביה ׃
ש שיתין מליכין יהון לך ומליכות נפשך לא תשבוק ׃
ת תתיהב לך יד כי הות שביעה ולא דהות בכפינאת ׃

אוקיר לאסיא עד דלא תצטריך ליה ׃ I

Honora medicum antequàm eo opus habeas.

פירוש

לעולם יקדים אדם תפלה לצרה שאלמלא אברהם אבינו
לא הקדים תפלתו לצרה לא נשתייר משונאיהם של ישרא
שריד ופליט בימי יהושע בן נון ׃ ואימתי הקדים אברהם
אבינו תפלה לצרה כיון שנפטר מבית אבותיו שנאמר
וילך למסעיו מנגב ועד בית אל ׃ ואיזו קריאה שקרא
אברהם אמר יוסף בן עוזיאל היה יודע אברהם אבינו מי
מעשה עכן שהיה עתיד לעשות וראה בנבואתו שלא
ישתייר משונאיהם של ישראל עד אחד לפיכך קרא בשם
יהוה ואמר רבון העולמים עכני ׃ ומה נחור והרן שלא
ידעו שמך ולא הלכו באורחותיך מעולם ולא נפרדו מ
מבית אבותיו והרי בניהם ובני בניהם יחיו וירשו ארץ ׃
ואני שנפרדתי מבית אבי ולא עברתי על צוויך והרי בני
נתחייבו כליה אמר לו הקדוש ברוך הוא בני כבר נכתבה
גזירה על בניך שלא יותר מהם אלא אחד בלבד ושמו
יאיר בן מנשה וארבה את זרעו זרע יעקב ועכשו שהקדמת
תפלה לצרה לפני לא יהרג מהם אלא יאיר בן מנשה
בלבד כדי שלא ישמר ישראל מיד ויסע אברהם הלוך ו
ונסוע הנגבה לפיכך לא נהרג מישראל בין בית אל ובין
העי ׃ במקום שהקדים אברהם תפלה לצרה אלא יאיר
בן מנשה בלבד שנאמר ויכו מהם אנשי העי כשלשים
וששה איש ובאו לפסוח לומר שלשים וששה איש אלא
מהו

מַהוּ כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ זֶה יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה שֶׁשָּׁקוּל כ
בִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה שֶׁל סַנְהֶדְרִין ׃ לְפִיכָּד כְּשֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל
שֶׁנֶּהֱרַג יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה בְּזַדְעָזְעוּ וְנָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְאָמְרוּ
אוֹי לָנוּ שֶׁלֹּא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹהוּ ׃ אוֹי לָנוּ מַה תְּהֵא
עָלֵינוּ מִיָּד נִימַס לְבַב הָעָם וַיְהִי לְמָיִם ׃ וּלְכָךְ יַקְדִּים אָדָם
תְּפִלָּה לְצָרָה ׃ וְאַתְּ לְרוֹפֵא שָׂגַר לוֹ דורון וְכִיוָן שֶׁתָּבֹא
לִידֵי חוֹלִי יִזְכּוֹר טוֹבוֹתֶיךָ וְיִרְצֶה לְבַקְּרָךְ ׃ וְהַיְינוּ דְאָמַר בֶּן
סִירָא אוֹקִיר לְאַסְיָא עַד דְּלָא תִּצְטְרִיךְ לֵיהּ ׃

EXPOSITIO.

SEmper anteuertat homo oratione ſua tribulationem, Niſi enim Abraham pater noſter anteuertiſſet oratione ſua afflictionem, non relictus fuiſſet ab hoſtibus Iſraël, uel unus, qui euaſiſſet in diebus Iehoſuah filij Nun. Quod ſi rogas, quando Abrahã prius orauerit quàm uenerit calamitas, ſcias hoc tum factum eſſe, quando deſeruit patrios lares, iuxta id quod dicit ſcriptura. Et profectus eſt cum turmis ſuis à meridie uſq; in Bethel. Quod ſi iterum rogas, quænam ſit oratio, qua inuocarit Deum, reſpondet Ioſeph filius Vzielis adhũc modum. Sciebat Abraham pater noſter factum Achan quod tandem perpetraturus erat. Vidit in prophetia ſua, quod nõ relicturi eſſent hoſtes Iſraëlis, uel unum, ob id inuocauit dominum dicens. Domine ſæculorum reſponde mihi. Quid ſunt Nahor & Haran? Non cognouerunt nomen tuum neq; ambulauerunt in uijs tuis unquàm, neque deſeruerunt domum paternam, nihilominus tamen filij atq; nepotes eorum uiuẽt atq; poſſidebunt terram. Ego uero qui deſerui domum patris mei, neq; tranſgeſſus ſum mandata tua, en futurũ eſt, ut filij mei rei fiãt exterminij. Reſpõdit ei Deus ſanctus benedictus, mi fili, iamdudum diuinitus ſtatutum eſt de filijs tuis, ut ex Gene.13.

eis

eis nō niſi unus tantum reſiduus maneat, nempe Iair filius Menaſſe, cuius ſemen multiplicabo inſtar ſemen Iacob. Modo autem quia anteuertiſti oratione tua iſtam afflictionem in conſpectu meo, non interficietur ex eis niſi Iair filius Menaſſe ſolum, ut nō deleatur Iſraël. Quo audito Abrahā, ſtatim profectus eſt meridiē uerſus, atq; hinc factū eſt, ut nemo ex Iſraël occiſus fuerit inter Bethel & Hai, in loco ſcilicet ubi Abraham orationē fudit, anteq̄ immineret calamitas, præter Iair filium Menaſſe, id quod patet
Ioſue.7. ex eo quod dicitur. Et percuſſerunt ex eis uiri Hai circiter 36. uiros, ubi in textu dicēdum erat: Triginta & ſex uiros, quid ergo ſibi uult quod dicitur circiter. 36. uiros, per hoc inquàm innuit Iair filius Menaſſe, qui adæquatus fuit iudicibus, quos Sanhedrin uocant. Proinde cum uidiſſent filij Iſraël interfectum eſſe Iair filium Menaſſe, perterriti prociderunt in faciem, dicentes uæ nobis, non enim fuit ſimilis ei in Iſraël, uæ nobis, quid fiet nobiſcum. Illico lique factum eſt cor populi, & factum eſt tanquàm aqua. Hinc ergo diſcat homo, ut orationem prēmittat tribulationi. Inſuper & medico munera mitte, quo cum in morbum incideris, memor tui officij, eo beneuolētior ſit ad inuiſendū te, atq; hoc ſibi vult Ben Syra cum dicit, Honora medicū antequàm eo indigeas.

11 בַּר דְלָאבַר שַׁבְקֵיה עַל אַפֵּי מַיָא וְיֵשׁוּט

Filium qui non eſt filius relinque in ſuperficie aquarum ut natet.

פירוש

לְעוֹלָם תְּהֵי מְיַסֵּר אֶת בִּנְךָ יוֹתֵר מִדַּאי וְתַלְקֶה אוֹתוֹ וְאִם תִּרְאֶה שֶׁלֹּא יוֹעִיל בּוֹ הַלְקָאָה עֲזוֹב אוֹתוֹ וְאִם הוּא רוֹדֵף אוֹתְךָ הוֹצֵא אוֹתוֹ לְסָקְלוֹ וְאִם אֵין אַתָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּן סוֹרֵר

סורר ומורה זרוח אותו לנהר ופרנס את הדגים דברי ע
עוזיאל בנו של בן סירא ׃ אבל יוסף בן עוזיאל אומר
וכי אפשר לו לאדם להרוג את בנו אלא כיצד יעשה מי
שיש לו בן שאינו הגון יעזוב אותו ואם ראהו שנפל לבור
לא יוציאנו אלא יטביענו ואחר כך יבכנו ויתאבל עליו ׃
כמו שעשה דוד שבכל זמן שרדפו אבשלום עזבו עד ש
שענשו הקדוש ברוך הוא לאבשלום והוחנק ראשו באלה
ואת דוד לא פלטהו אלא שלח מי שהרגו ׃ ואחר כך בכה
אותו והתאבל עליו כדי שלא יראו בני אדם שהוא יצא
להורגו ׃ וכן סורר כדברי יוסף בן עוזיאל בגדו ׃ והיינו
דאמר בן סירא בר דלא בר שבקיה על אפי מיא ישוט ׃

EXPOSITIO.

PErpetuo caſtiga filium tuum,pluſquàm ſatis ſit,& uerbera eum. Quod ſi uideris nihil in eo ꝑficere uerbera, deſere eum. Et ſi te perſequitur,educ eum ut lapidibus adobruatur. Quod ſi non potes efficere ut tanquàm rebellis & inobediens iure puniatũ, proijcito eum in flumẽ, ut eſca piſcibus fiat: ſic monet Vziel filius Ben Syra. Cæterũ Ioſeph filius Vzielis dicit. Nunquid poſsibile eſt homini occidere filium ſuum,quid ergo faciat cui filius eſt immorigerus? deſerat ſcilicet eum. Et ſi uiderit eum incidere in lacũ, non extrahat eum,quin potius ſuffocet eum,atq; deinceps defleat ac lugeat eum: ſicut Dauid fecit, qui toto tempore quo perſequebatur eum Abſolon,deſeruit eũ,donec Deus in eum animaduertens, in quercu ſuſpendio perijt, quem Dauid adeo non eripuit, ut mitteret qui interficeret eum. Dein uero fleuit ac luxit eum, ut non uiderent homines quod ipſe egreſſus eſſet ad occidendum eum. Atq; hoc ſibi vult filius Syræ cum dicit. Filius qui non eſt filius,&c.

ג גרמא דנפיל בחולקך גרדיה ׃

III Os quod ſorte tibi contigit, rodito.

פירוש

לעולם לא תשא אשה אלא מיוחסת ואפילו אתה מוצא
אותה ערומה ולא תשא אשה שאינה הגונה לך ׃ ואפילו
היא לובשת כלי כסף וכלי זהב שכל הנושא אשה לשום
ממון ירח נכנס וירח יצא והממון כלה ׃ שנאמר
ביי בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם
שמא תאמר שהנושא אשה לשום ממון אינו חוטא כבר
נאמר ביהוה בגדו ׃ ושמא תאמר בנים שיוצאים ממנה
מיוחסין הם ויחנה בנכסים הרבה כבר נאמר עתה יאכלם
חדש את חלקיהם ׃ ושמא תאמר זמן מרובה יאכלם
הרי כבר נאמר חדש ׃ ושמא תאמר נכסיה יאבד הקדוש
ברוך הוא ולא נכסיו הרי כבר נאמר חלקיהם ולא עוד
אלא כל הנושא אשה לשם ממון אינו רואה יום טוב עמה
ואם אינו יכול לישא אשה מיוחסת ישא משוחררת לפי
שהוא במזלו את על פי שהיא קשה לו יותר מאיזבל ל
לאחאב ואשתו של חבר שאבדו את בעליהן ׃ ואם לא
יגרש אותה יפה עשה לפי שבשבילה אין מכניסין אותו
לדין שהרי שנינו ארבע אין נכנסין לדין ואלו הן דקדוקי
עניות ׃ וחולי מעים והרשות ומי שיש לו אשה רעת
ואינו מגרשה ואם גירשה לא עשה יפה שאין שעה
משחקת לו אחריה ולא עוד אלא שהעולם מחשיך לו
כשהוא מגרשה ׃ והיינו דאמר בן סירא גרמא דנפיל
בחולקך בין טבא או ביש גרדיה ׃

Expoſitio

EXPOSITIO.

NVnquàm uxorem ducas niſi è bona família natam, nihil morãs etiamſi ea paupercula ſit. Neq; unquàm uxorem ducas, quæ non conuenit tibi, tametſi argento & auro ueſtita ſit. Quiſquis enim uxorem ducit propter diuitias, non diu illis fruetur, ſed progreſſu temporis ſenſim inſtar emergentis atq; iterum occidentis lunæ euaneſcent, teſte ſcriptura. Filios alienos genuerunt, nunc menſis deuorabit eos atq; agros eorum. Hoſeæ.5. Quod ſi forte dixeris, non peccare eum, qui uxorem ducit ob diuitias: attende quod dicitur, In dominũ præuaricati ſunt. Et ſi denuo obijcias, filij qui ex ea procreantur nobiles ſunt, unde qui talẽ ducit, diuitias multas comparabit, obſerua quod ſcriptura dicit. Nunc menſis deuorabit eos atq; agros eorum. Quod ſi dicas hoc non futurũ breui, ſed poſt multũ temporis, conſidera quod dicitur, Menſis deuorabit eos. Iterũ ſi obijcias, Diuitias uxoris & non mariti perdet Dominus: expende quod dicitur, atq; agros eorum. Neq; hæc incommoda ſolum ſectantur eum, uxorem quicunq; ducit pecuniæ cauſa, ſed & nunquàm cum ea ullum lætum diem aget. Quod ſi cui nõ datur uxorem ducere nobili genere natam, libertinam ducat, eò quod fata ſic ordinarũt. Neq; curet etiamſi moleſtior ea fuerit, uel ipſa Izæbæl, uxore Achab, uel etiã uxore Korah, quæ perdiderunt maritos ſuos. Et ſi non repudiauerit eam, bene agit: quia propter eam, non reus fit iudicio: ſic etenim legimus, Quatuor ſunt hominũ genera quę non ueniunt in iudicium: Nempe, Qui extrema laborant paupertate. Qui patiuntur colicam paſsionem. Qui fungũtur magiſtratu. Et cui eſt mala uxor, nec repudiat eam. Hoc eſt quod dicit Ben Syra. Os quod cecidit in ſorte tua, ſiue malum ſiue bonum fuerit, rode.

ד דַּהֲבָא צָרִיךְ לְקַמְצָאָה וְעוּלֵימָא לְאַלְקָאָה׃

Aurum indiget percuſsione, & puer uerberatione.

פירוש

לְעוֹלָם הֱוֵי מְיַסֵּר אֶת בִּנְךָ יוֹתֵר מִדַּאי ׃ וְלֹא תִמְנַע
מִמֶּנּוּ בְּכָל יוֹם הַלְקָאָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא יִרְאָתְךָ עָלָיו ׃ מַה
הַזָּהָב צָרִיךְ הַלְקָאָה אַף הַנַּעַר צָרִיךְ הַלְקָאָה כְּדֵי שֶׁתְּלַמְּדֶנּוּ
דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵם דּוֹמִים לַלֶּחֶם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֹא רָעָב לַלֶּחֶם
וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמוֹעַ אֵת דִּבְרֵי ײַ ׃ וּמַה הַזָּהָב
אִם תַּלְקֶה אוֹתוֹ מַצְהִיב יָפֶה ׃ אַף הַנַּעַר אִם תַּלְקֶנּוּ יָפֶה
יֵצֵא יָפֶה ׃ לְפִיכָךְ הַלְקֶה אֶת בִּנְךָ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא יִרְאָתְךָ עָלָיו
שֶׁאִלְמָלֵא לֹא הָיָה שָׁאוּל בֶּן קִישׁ מַלְקֶה אֶת בָּנָיו בְּכָל ש
שָׁעָה הָיָה רְדָפוֹ יְהוֹנָתָן בְּנוֹ ׃ כְּשֶׁאָמַר לוֹ בֶּן נַעֲוַת
הַמַּרְדּוּת ׃ אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהָיְתָה אֵימָתוֹ שֶׁל שָׁאוּל עָלָיו לֹא
רְדָפוֹ לְאָבִיו ׃ וּמִנַּיִן שֶׁהָיָה מַלְקֶה שָׁאוּל לִיהוֹנָתָן בְּנוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ ׃ וּכְתִיב כִּי
מוֹת תָּמוּת יְהוֹנָתָן וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁלֹּא הָיָה
מְיַסֵּר אֶת בָּנָיו לֹא הָיָה מַלְקֶה אֹתָם לְפִיכָךְ עָמַד אַמְנוֹן
וְשָׁכַב עִם תָּמָר אֲחוֹתוֹ ׃ וּלְפִיכָךְ עָמַד אַבְשָׁלוֹם עָלָיו
לְהָרְגוֹ ׃ וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא הָיָה מְיַסֵּר דָּוִד לִבְנוֹ דִּכְתִיב וְלֹא
עֲצָבוֹ מִיָּמָיו לֵאמֹר ׃ וְאַף אַבְרָהָם אָבִינוּ אִם לֹא הָיָה
מַלְקֶה אֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֵי בֵיתוֹ הָיָה יִשְׁמָעֵאל הוֹרֵג אוֹתוֹ
כְּשֶׁגֵּרְשׁוֹ מִבֵּיתוֹ וְהָיָה עֲבָדָיו הוֹרְגִים אוֹתוֹ כְּשֶׁאָמַר לָהֶם
שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר הַדּוֹמִין לַחֲמוֹר ׃ וְהָיָה יִצְחָק
הוֹרֵג לְאָבִיו כְּשֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ ׃ וְאַף אֱלִיעֶזֶר הָיָה
מְבַטֵּל שְׁבוּעָתוֹ וְאַף בְּנֵי הַפִּלַגְשִׁים הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתוֹ כ
כְּשֶׁגֵּרְשָׁם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ ׃ אֶלָּא שֶׁהָיְתָה

יראתו

יִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם ׃ וּמִנַּיִן שֶׁהָיְתָה יִרְאָתוֹ עַל בָּנָיו וְעַל בְּנֵי
בֵיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת
בֵּיתוֹ וְכוּלֵי וּלְפִיכָךְ תְּהֵא יִרְאָתְךָ עַל בָּנֶיךָ וְלֹא תִמְנַע מֵהֶם
הַלְקָאָה שֶׁנֶּאֱמַר אַל תִּמְנַע מִנַּעַר מוּסָר ׃ וְהַיְינוּ דְּאָמַר
בֶּן סִירָא דַּהֲבָא צְרִיךְ לְזִמְצָאָה וְעוּלֵימָא לְאַלְקָאָה ׃

EXPOSITIO.

Nunquàm non caſtiga filium tuum pluſquàm ſatis ſit, neq; intermittas quo minus cotidie eum uerberes, in eum ſcilicet finem, ut ſemper timeat te. Quo pacto ſe habet aurum: opus habet percuſsione, ſic quoq; & adoleſcẽs opus habet uerberibus, ut poſsis eum docere uerba legis, quæ comparantur pani, ſicut patet ex iſto loco ſcripturæ. Non famẽ panis, neq; ſitim aquarum, ſed audiendi uerba dei. Amos.7. Eſt quoq; & hoc ingeniũ auri, ut quo magis illud malleo diducendo percuſſeris, eò magis fulgeat: ſic quoq; ſe habet & adoleſcẽs, quo plus uerberaueris eum, eo fiet tractabilior. Proin uerberato filium tuum, ut timor eius à te nunquàm recedat. Niſi enim Saul nunquam non uerberibus caſtigaſſet filios ſuos, perſecutus eum fuiſſet Ionathan filius eius, quando appellauit eum filium peruerſæ matris, 1.Sam.20. & reprobatæ ob rebellionem. Sed quia reueritus fuit patrem ſuum, ob id non perſecutus fuit eum. Sed unde diſcimus quod Saul uerberauit Ionathan filium ſuum, ex eo nempe ubi dicitur. Et leuauit Saul lanceam contra eum ut 1.Sam.18. percuteret eum. Ex eo itẽ quod ſcribitur. Quoniam morte moriaris Ionathan. Porro rex Dauid (ſuper eũ ſit pax) 1.Sam.14. quia non caſtigauit filios ſuos, neq; uerberauit eos, ob id ſurrexit Amnon & concubuit cum Thamar ſorore ſua, 2.Sam.13. Hinc quoq; & Abſalon ſurrexit ad occidẽdum eum. Vnde item conſtat quod Dauid nõ caſtigauerit filium ſuum, ex eo nimirum quod ſcriptura dicit, Nec contriſtauit eum 1.Reg.1.

 pater

pater eius à diebus ſuis, ut diceret ad eum, cur ſic feciſti, &c. Cęterũ & Abraham pater noſter, ſi non caſtigauiſſet filios ſuos, Iſmaël interfeciſſet eum, quando expulit eum domo ſua. Similiter & ſerui eius, cum diceret ad eos, ſedete hîc cũ aſino, aſsimilando ſcilicet eos aſino. Iſaac quoq; occidiſſet patrem ſuum, quando in uictimam ligatus fuit ſuper altare. Nec non & Eliæzer irritum feciſſet iuramentũ ſuum. Inſuper & filij concubinarum necaſſent eum, quando expulſi fuerunt à filio eius Iſaaco, ſi nõ timorẽ habuiſſent erga eum. Quod ſi de timore filiorum ac domeſticorum eius erga eum certi eſſe cupimus, ex eo id liquido patet, quod
Gene.18. ſcriptura dicit. Hoc quoq; ſcio quod præcepturus ſit filijs ſuis & domui ſuæ, &c. Da ergo operam ut reuereantur te filij tui, neq; parcas uerberibus: Sicut monet Salomo. Non
Prouerb.2. prohibeas à puero caſtigationem. Hoc ſibi vult Ben Syra hac ſententia, Aurum indiget percuſsione, & puer uerberatione.

ה הֱוֵי טַב וִידָךְ מִן טַבְתָּא לָא תִמְנַע ׃

V Eſto bonus, & manũ tuam à bono haud abſtrahas.

פירוש

לעולם תהי ירא שמים בסתר ואל תהי כן בעיני אחרים שבני אדם ילעיגו ממך ויאמרו שוטה הוא שכך אמר שלמה אל תהי צדיק הרבה ׃ וכתיב אל תרשע הרבה שלא יאמרו לך רשע הוא ׃ אלא היה בינוני כמו שאול מלך ישראל ועליו נתקיימו שניהם ׃ בשעה שחמל על אגג יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה ׃ וכשהרג לנוב עיר הכהנים יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה ׃ וכיון שהכיר את האובות ואת הידעונים ענתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה ׃ וכיון שהלך

לאשת

לאשת בעלת אוב לדרוש ענתה בת קול ואמרה לו אל ת
תרשע הרבה שמא׃בשביל שהיה בינוני לא היה צדיק הרי
כבר נאמר ולא היה איש מבני ישראל טוב ממנו וכתיב
בן שנה שאול במלכו והלא כבר היו לו בנים אלא בן
שנה כבן שנה שלא טעם טעם חטא מימיו ושתי שנים
מלך על ישראל כלומר ושתי שנים מלך בלא חטא והיינו
דאמר בן סירא הוי טב וחולקך מן טבתא לא תמנע ׃

EXPOSITIO.

SEmper Deum time in occulto, neq; te oſtentes in conſpectu aliorum, ne forte ſubſannēt te, atq; te ſtultū eſſe dicant. Sic enim inquit Salomo. Ne ſis nimium iuſtus. *Eccleſia.7.* Item, Ne inique agas multū. Ne te nota impietatis homines inſumulent, ſed medium teneto. Exemplum capeà Saule rege Iſraēl, qui utrunq; uitium incurrit. Cum enim pepercisſet regi Agag, uenit uox cœlitus & dixit ad eum. *1.Sam.15.* Ne ſis nimium iuſtus. Cumq; deuaſtaſſet Nob ciuitatem *1.Sam.22.* ſacerdotum, ſimiliter uox cœlitus lapſa eſt, dicens ad eum. Ne nimium impie agas. Sic quoq; cum abſtuliſſet Ariolos *1.Sam.28.* & augures, inſonuit uox cœleſtis, & dixit ad eū, Ne ſis ni- *1.Sam.28.* miū iuſtus. Cum item abijſſet ad mulierem phytoniſſam, inquirendi cauſa, increbuit uox cœleſtis dicens. Ne nimiū impie agas. Sed obijciat quis fortaſsis, ob id quod medium tenuit, non fuit iuſtus: contra hoc eſt quod dicit ſcriptura. Nec erat inter filios Iſraēl melior illo. Item illud, Filius *1.Sam.9.* anni Saul in regādo ipſum. Annō illi iam filij erant? ſcias *1.Sam.13.* hoc ſchema, filius anni, idem ualere ac ſi dicatur, tanquàm filius anni, eò quod nullum adhuc peccatum deſignauerat à diebus ſuis. Quodq; dicit duobus annis regnauit ſuper Iſraēl, hunc ſenſum habet, Duobus annis regnauit abſq; peccato: atq; hoc innuit Ben Syra iſto dicterio. Eſto bonus, & manum tuam à bono nunquàm abſtrahas.

ודי

ווי ליה לבישא ווי להון לדבוקיהו ו ו

VI Væ malo, & uę illis qui adhæreſcunt ei.

פירוש

לעולם אל תדור עם רשעים מפני שמרשיעין אותך ואם
תתמה לך הסתכל ביפתח הגלעדי שהיה צדיק ודר בין
שבט אפרים והיו מרשיעים אותו וראה שהיו שורפין את
בניהם ואת בנותיהם לבעל ואף הוא עשה כן והלך והרג
את בתו · ראה אותם שהיתה ביניהם שפיכות דמים ואף
הוא עשה כן הלך והרג מהם ארבעים ושנים אלף · לפיכך
נעשה רשע ולא זכה לקבורה וכיון שמת קברו אותו מיד
מיצאו את עצמותיו פזורות בכל מקום שנאמר ויקבר
בערי גלעד · מלמד שנפזרו עצמותיו בכל ערי גלעד
ובכל מקום שהיו רואין עצמותיו היו קוברים אותם וכי
זה בלבד נענש בשכנים רעים · אלא אף נבות היזרעאלי
נענש לפי שהיה אחאב רשע גמור והרג את שכנו והחטיא
כל השומע קולו ועליו אמר בן סירא ווי ליה לבישא ווי
ליה לדבוקיהו :

EXPOSITIO.

NVnquàm cohabites impijs, eò quod fieri non poſsit, ut non ex illorum conuerſatione & tu impius euadas. Quod ſi miraris. Cōſidera quid acciderit Iiphtah Gileaditæ, qui licet iuſtus eſſet, tamen quia habitauit in tribu Ephraijm, & ipſe ab eis ad impietatem pertractus fuit. Cū enim uideret quod filios & filias ſuas idolo Baal in cultū comburerēt. Inde quoq; & ipſe abijt, ſimiliq; modo filiam

ſuam

ſuam occidit. Item cum uideret eos operam dare homicidijs, factus eſt & ipſe homicida, abiens & interficiens. 40. duo milia, ob quod facinus tanquàm impius punitus, non meruit ſepulturam, iuxta id quod dicitur. Et ſepultus eſt in ciuitatibus Gilead. Qui locus ſcripturæ docet, diſperſa fuiſſe oſſa eius in omnibus ciuitatibus Gilead. In quocunque enim loco uidebant oſſa eius, ſepeliebant ea. Neque hoc malum tantũ accidit ei, quin etiam punitus fuit malis uicinis. Simili modo & Naboth Iizræelites, malum ob malã uiciniã ſuſtinuit, interfectus ſcilicet uineę cauſa, ab impijſsimo homine Achab: cui non ſatis fuit, ſuas manus tantum effuſione ſanguinis innocentis contaminare, ſed & omnes qui in iudicio uocem eius audiebant, crudeliſsimi ſceleris ſui participes faciebat. Huc reſpexit Ben Syra hoc dicto, Væ malo, &c. Iudic. 12.

ז זרוק לחמך על אפי מיא וביבשתא ואת
משכח ליה בסות יומיא ׃

Mitte panem tuum ſuper faciem aquarum, & ſuper aridam, & inuenies eum in fine dierum. VII

פירוש

לעולם יהי שולחנך פרוש לכל מי שיבא ותהא ראוי
שתשרה שכינה עליך ואם תתמה הסתכל באותו זקן ש
ששמו מיכה שאמרו עליו שהוא עובד עבודה זרה ובש
ובשביל שהיה שולחנו לכל בני אדם זכה והחייהו הקדוש
ברוך הוא כשיצאו ישראל ממצרים לפי שכבר מת והחייהו
משה ואת זכה לנבואה שנאמר ויהי דבר יי אל הנביא
אשר השיבו ׃ ואת לוט בשביל שהיה מקיים בו אשל

זכה לנבואה ונמלט מהפכת סדום · מאי אשל · סימן
אכילה שתיה לויה · ויש אומרים ללוז לכל מי שיבא ·

EXPOSITIO.

SEmper eſto menſa tua parata cuiuis aduenienti, quo dignus fias ut quieſcat ſuper te diuinitas. Quod ſi hoc tibi mirum uidetur, exemplum cape ab eo ſene, cui nomē erat Micha: quē ferunt idololatram fuiſſe. Attamen quia menſa eius communis erat omnibus mortalibus, ea re meruit poſt mortem ſuam in uitam reuocari à deo, id quod tum accidit quando filij Iſraēl egreſsi fuere ex Aegypto, quo tempore, ille iamdudum mortuus, per Moſen uitæ reſtitutus fuit. Quin & eadem de cauſa, afflatu prophetico dignus habitus fuit, id quod patet ex iſto loco ſcripturę. Et fuit uer
1.Reg.13. bum domini ad prophetam qui reſtituerat eum. Similē ob cauſam & Loth, quod huic uirtuti operam daret, plantando in huius uſum אשל id eſt, nemus, meruit & ipſe ſpiritum propheticum, ſimulatq; ſubuerſionem Sodomiticam euadens. Cæterum uox אשל hæc tria ſignificat. א אכילה id eſt, cibus. ש שתייה id eſt, potus, & ל לויה .i. conductum, alij dicunt Lamed innuere ליוה לכל מי שיבא

חזית חמור אוכם לא אוכם ולא חיור ח

VIII Vidiſti aſinum rufum? nec rufum nec album.

פירוש

לעולם למד לשונך לומר איני יודע שמא תתודה ותאחז · אם יבא אדם ויאמר לך ראית אבידה פלוניתא אמור לו לא ראיתי את על פי שתראה אותה מפני הסכנה ההיא ·
מעשה באדם אחד שהיה עומד בדרך רשות הר הרבים ובא לו גוי אחד ואמר לו ראית

בכאן חמור אחד כלו לבן אמר לו ראיתי חמור כלו לבן
ואזניו שחורות ׃ אמר לו הגוי באי זה הדרך הלך ׃ אמר
לו בדרך פלוני הלך הגוי באותו הדרך ובקש ולא מצא
החמור ׃ חזר הגוי אצלו ואמר לו לך עמי ובבקשתי
אני ואתה עד שנמצא אותו הלכו שניהם ולא מצאו ה
החמור ׃ אמר לו תן לי החמור שלי שאתה גנבת
אותו מיד הלך לשלטון העיר ואמר לו זה גנב לי חמור
לבן ששוה מאה דינרין גבה ממנו והשלטון מאה דינרין
בשביל החמור ׃ ועוד טען עליו בעל החמור ואמר
לשלטון טלית אחד היה לי על החמור ששוה חמשים ז
זהובים והיו צרורות בטלית מאתים דינרין ׃ גבה ממנו
עד ארבע מאות דינרין ׃ לפיכך אמר למד לשונך לומר
לא ידעתי שהוא שקול בזהב ובכסף ׃ ואמר עוזיאל אם
יודע אדם להפוך את דבריו מוטב ואם לא ישתוק ולפיכך
מנעו חכמים דבור הרבה ואמרו לא מצאתי לגוף טוב
משתיקה ׃ ואין גוף אלא מי שיש בו שתיקה וכן כמו
שתקנו חכמים שתיקה בשביל החמור ׃ כך תקנו על שור
ועל שה ועל שלמה על כל אבידה שבעולם ׃ והיינו
דאמר בן סירא חזית חמר אוכם ׃ לא אוכם ולא חיור ׃

EXPOSITIO.

PEerpetuo doceas linguam tuam reſpondere, neſcio, Ne fortaſsis aliàs fatearis unde capiaris. Quare ſi ueneri ad te quiſpiam rogans: Annon uidiſti quod amiſi? Reſpondeas illi, nequaquàm uidi, tametſi uideris, idq; ad uitandũ periculũ. Exempli gratia, Accidit ſemel ut quidam ſtaret in uia publica, ad quem uenit homo quidam ethnicus dicens. Vidiſti ne hîc aſinum totum candidum? cui ille

reſpondit, uidi equidem aſinum totum candidum cum nigris auriculis. Hoc audito, Ethnicus dixit, quam uiam ingreſſus eſt, reſpondit ille, hanc uiam, Mox ſecutus eſt Ethnicus, quærẽs aſinum, quem cum non inueniſſet, reuerſus ad illum dixit, ueni mecum, ut una quæramus aſinum, donec inueniamus eum. Qui cum ambo ſimul abijſſent, nec inueniſſent aſinum, dixit Ethnicus ad alterum. Da mihi aſinũ meum quem mihi furatus es. Statimq; acceſsit præfectũ urbis dicens. Hic furatus eſt mihi aſinum candidum, atq; ita extorſit ab eo centum denarios, totidẽ item & præfectus. Nec eo contentus, adhuc alterius criminis eum accuſauit, dicens ad præfectum, ſibi quoq; abſtuliſſe ueſtem impoſitam, ualentẽ quinquaginta aureos, in qua etiam ueſte colligatos habuerit ducentos denarios, ad cuius accuſationem, ille amplius multatus fuit quadringentis denarijs. Hinc poſtea natum eſt hoc dicteriũ. Doce linguam tuam loqui neſcio, quod præferendũ eſt auro & argento. Inquit porrò Vziel, Si nouit homo tergiuerſari uerbis ſuis, bene eſt, ſi non, taceat. Hinc ſapientes prohibuerunt, ne quis multum loquatur, dicentes. Nihil utilius eſt corpori ſilentio, neq; corpus habere uidetur, qui tacere neſcit. Et quemadmodum ſapientes hanc parœmiam uſurparũt de aſino perdito, ſic quoq; uſurpari poteſt de boue, oue, ueſte, aut quacunq; alia re perdita. Atq; in hũc uſum dixit Ben Syra hoc prouerbium. Vidiſti aſinum rufum, &c.

טַב לְבִישָׁא לָא תַעֲבֵיד וּבִישָׁא לָא מָטֵי לָךְ׃ ט

VIIII Bonum malo ne facias, hinc malum non eueniet tibi.

פירוש

לְעוֹלָם כְּשֶׁתִּרְאֶה אָדָם רָשָׁע אַל תֵּלֵךְ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ אֶחָד וְאַל תעש

תַּעַשׂ לוֹ טוֹבָה כְּלָל ׃ שֶׁבִּשְׁבִיל טוֹבָה שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב לְעֵשָׂו
הָרָשָׁע כְּשֶׁשָּׁלַח לוֹ יַעֲקֹב אוֹתוֹ הַדּוֹרוֹן וְאָמַר לִשְׁלוּחָיו כֹּה
תֹאמְרוּן לַאדוֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב ׃ אָמַר לוֹ
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי אָמַרְתִּי וְרַב יַעֲבוֹד צָעִיר וְאַתָּה
אָמַרְתָּ עַבְדְּךָ יַעֲקֹב וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ אָדוֹן עָלֶיךָ אֲנִי אֲקַיֵּם אֶת
דְּבָרֶיךָ ׃ וְהוּא יִמְשׁוֹל עָלֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה תִּמְשׁוֹל
בּוֹ לָעוֹלָם הַבָּא ׃ אָמַר יַעֲקֹב לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גָּלוּי
וְיָדוּעַ שֶׁמִּיִּרְאָה עָשִׂיתִי דָּבָר זֶה אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
אִם כֵּן חֲזוֹר לָךְ וְאַל תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד עִמּוֹ ׃ אָמַר לְפָנָיו
רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵינִי יָכוֹל לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי מִ
מִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ ׃ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַה לוֹט
שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה אֲפִילוּ הָכִי לֹא רָצָה
אַבְרָהָם לֵילֵךְ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ אֶחָד אֶלָּא אָמַר לוֹ אִם הַשְּׂמֹאל
וְאֵימִינָה וְאִם הַיָּמִין וְאַשְׂמְאִילָה ׃ וְעֵשָׂו אָחִיךָ שֶׁהוּא רָשָׁע
גָּמוּר לֹא תִּתְפָּרֵד מִמֶּנּוּ ׃ מֶה עָשָׂה יַעֲקֹב הָלַךְ וְנִתְפָּרֵד
מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר יַעֲבוֹר נָא אֲדוֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ ׃ וּכְתִיב וַיָּשָׁב
בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ שֵׂעִירָה וּכְתִיב וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה
׃ הַיְינוּ דְּאָמַר בֶּן סִירָא טַב לְבִישָׁא לֹא תַעֲבִיד וּבִישָׁא לֹא
מָטֵי לָךְ׃

EXPOSITIO.

IN æternum cum uideris hominem impium, non ambu les cum eo in uia una, neque facias ei bonum omnino, Quod enim Iacob bonum fecit Eſau impio, quando ſcili cet miſit ei munera, & dixit ad nuncios. Sic dicatis domi no meo Eſau, ſic dicit ſeruus tuus Iacob: ob id (inquàm) dixit ad illum Deus. Ego dixi, Maior ſeruiet minori. Tu autem dixiſti, Seruus tuus Iacob: & cõſtituiſti eum domi num

num ſuper te. Ego confirmabo uerba tua, ut ipſe ſit dominus tuus in hoc ſæculo. Tu autem dominus ipſius in ſæculo futuro. Reſpondit Iacob coram Deo Domino mundi. Manifeſtũ & notũ eſt, quod ex metu fecerim rem iſtam. Ad quem iterum Deus dixit. Si ita eſt, uade, & uide ne ambules cum illo in uia una: ad quæ reſpondit Iacob coram Domino mundi. Non poſſum ſeparari ab eo, eò quod timeo mihi ab eo. Dixit ad illum Deus, (attende qualis uir fuerit) Loth, nempe totus iuſtus, & exercẽs ſe in lege, Attamen Abraham noluit cum eo conuerſari, ſed dixit ad eũ,
Gene.13. Si ad ſiniſtram conceſſeris, ego ad dextram concedã, quod
ſi ad dextram perrexeris ego ad ſiniſtram pergã. Ab Eſau uero qui totus impius eſt, non potes ſeparari? Quid fecit Iacob? abijt & ſeparauit ſe ab eo, iuxta id quod dicit. Tranſeat quæſo dominus meus ante ſeruũ ſuum, c&. Item, Re-
Gene.33. uerſus eſt itaq; in die illa Eſau uerſus Seir. Iacob uero pro-
fectus eſt in Succoth. Atq; hoc ſibi vult Ben Syra cum dicit, Bonum malo ne facias, & malum non eueniet tibi.

י יְדָךְ מִן טִיבוּתָא לָא תִמְנַע ׃

X Manum tuam á bono ne abſtrahas.

פירוש

לעולם לא תמנע ידך מלתן פרוטה לעני ואל תעלה אזנך משמוע זעקתו ותחנתו שכל המונע ידו מליתן פרוטה לעני את הקדוש ברוך הוא ימנע מליתן לו טובה ׃

ומוריד אותו מנכסיו ומביא אותו לידי עניות מפני שהנכסים דומים לדודים מה דודים הם גלגל את הנכסים גלגל הם שחוזרים בעולם וכל המעלים עיניו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה ׃ ואם נותן צדקה לעני הקדוש ברוך הוא נותן לו צדקה שנאמר רודף צדקה וחסד ימצא חיים

חיים צדקה וכבוד · ולא עוד אלא שכל הנותן פרוטה
לעני מעלה עליו הכתוב כאלו בנה המזבח והקריב עליו
קרבן לפי שבזמן שבית המקדש קיים אדם נותן שקלו
ומתכפר לו · ועכשו שגרמו עונותינו ואין לנו בית
המקדש קיים אדם נותן צדקה לעני ומתכפר לו על כל
פשעיו · אמר רבי יוסי בוא וראה שאין כמדות בשר ודם
מדותיו של הקדוש ברוך הוא · מדות בשר ודם אדם
מביא דורון למלך ספק מקבלין ממנו ספק אין מקבלין
ממנו · ואם תאמר שמקבלין ממנו ספק רואה פני
המלך ספק אינו רואה פני המלך · ואם תאמר שרואה
פני המלך ספק עושה רצונו ספק אין עושה רצונו · ואם
עושה לו רצונו ספק יוצא בשלום ספק אין יוצא בשלום ·
אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן שהנותן צדקה לעני רואה
פניו של הקדוש ברוך הוא שנאמר אני בצדק אחזה פניך
אשבעה בהקיץ תמונתך · אמרו עליו על דוד מלך ישראל
שבכל יום ויום היה נותן צדקה לעני · וכמו כן שהיה
נכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות היה נותן צדקה ואמר
אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך · והנותן
צדקה לעני צריך לפייסו בדברים לפי שהנותן צדקה לעני
מבורך בשש ברכות · ואלו הן אז יבקע כשחר אורך
וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ײ יאספך
· אז תקרא וײ יענה תשוע ויאמר הנני אם תסיר מתוכך
מוטה שלח אצבע ודבר און · הרי בכאן שש ברכות ועוד
אמרו שהנותן צדקה לעני ומפייסו בדברים מתברך בשלש
עשרה ברכות · ואלו הן ותפק לרעב לחמך ונפש נענה
תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים · ונחך ײ

תמיד

תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ והיית
כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ׳ ובנו ממך
חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וקורא לך גודר פרץ
משובב נתיבות לשבת ׳ וכל הנותן צדקה לעני צריך
לפייסו בדברים וליתן לו בסתר מפני שגדולה העושה צ
צדקה בסתר יותר ממשה רבינו עליו השלום ׳ שהרי
במשה כתיב כי יגורתי מפני האף והחמה ׳ ובנותן צדקה
לעני בסתר כתיב מתן בסתר יכפה אף ׳ ואין אף של כאן
אלא מלאך המות שכן מצינו בבנימין הצדיק שבכל עת
היה נותן צדקה בסתר ונרפא מחליו ׳ שכפה את מלאך
המות בצדקותיו ׳ ואף מלאך המות הלך מביתו שלא היה
יכול לשלוט עליו והוסיפו לו על שניו עשרים ושתים שנה
מפני שבנימין הצדיק היה ממונה על קופה של צדקה
ובאה לו אשה אחת ושבעה בניה ואמרה לו רבי פרנסני
׳ אמר אין בקופה של צדקה כלום אמרה לו ואם אין
אתה מפרנסני הרי אני ובני מתים מיד עמד ופרנסה
משלו בסתר ׳ לימים חלה בנימין הצדיק ונטה למות
אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של ע
עולם אתה אמרת שכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו
מקיים כל העולם כולו ׳ וזה בנימין הצדיק החיה האלמנה
ושבעה בניה ונתן להם צדקה בסתר הרי הוא מצטער
בצער מיתה בקשו עליו רחמים מלאכי השרת וקרעו גזר
דינו של מיתה והוסיפו על שנותיו שנים ועשרים שנה ׳
ולפיכך אל תמנע ידך מליתן צדקה ׳ ומי שאין בידו
לתת לו כלום צריך לפייסו בדברים ׳ ולנחמו מעניותו
ושיאמר לו המקום ירחם עליך וכל מי שיש בידו ליתן ו

ונותן

ונותן לו ומפייסו בדברים   מתברך בשלש עשרה ברכות
ומאריכין לו חייו ומוסיפין לו על שנותיו וניצל ממיתה
משונה ומדינה של גהינם ׃ והויין לו בנים זכרים ונותנין
צדקה ובעלי חכמה ובעלי עצה ובעלי תורה ובעלי מדות
טובות ומקיימין כל המצות שבעולם וניצל מן הנחשים
ומן העקרבים ומן המזיקין ומכל מיני משחית   שפעם
אחת היו יוצאין יוסף ועודיאל בדרך וראו שני עבים   ב
באים מן היער ועצים על ראשם אמר לו יוסף עודיא אני
רואה כאן נער ועצים על ראשו ובתוך העצים עקרב ולא
רשות לעקרב לנשוך אותו   קרא לנער ואמר לו יש לך
בזו הדרך שום צדקה ׃ אמר לו נער אחד הלך עמי לבית
הכנסת והיה יתום ולא היה לו לאכול ומפתי נתתי לו ל
לאכול ואכל עמי ביחד ׃   אמרו לו אשריך שניצלת מן
המיתה והיינו דאמר בן סירא ידך מן טובותא לא תמנע

EXPOSITIO.

NVnquàm prohibeas manum tuam ab impertiendo aliquid egeno,etiam ſi tantum numus ſit. Nec nunꝗ abſcondas aurem tuam à clamore & petitione eius. Quicunꝗ enim prohibet manum ſuam, ſic ut ne uel numũ impertiat pauperi, huic & Deus ſanctus benedictus, non rependet bonum. Quin & ſi diues fuerit,ad paupertatẽ eum rediget. Diuitiæ ſiquidem denarijs comparantur,qui rotæ inſtar nunc huc,nunc illuc migrãt. Sic quoꝗ & diuitiæ ſe habẽt,inſtabiles enim ſunt,quas modo ille,modo alius poſſidet. Omnis item qui abſcondit oculos ſuos à clamore inopis, erit quãdo & ipſe calamitate preſſus,clamauerit,nec exaudietur. Ei uero qui eleemoſinam tribuit pauperi, etiã Deus tribuet iuſtitiam, ſicut patet ex iſto loco ſcripturæ,

Prouerb.21. Qui ſectatur iuſtitiam & pietatē, inueniet uitam, iuſtitiam, & honorem. Neq; hoc tantum illi bonum cōtinget. Quin quiſquis eſt qui uel numum largitur indigenti, huic imputat ſcriptura, perinde ac ſi altare in quo Deo ſacrificia immolet extruxerit. Olim enim cum domus ſanctuarij adhuc extaret, quiſq; ſiclum pro expiandis peccatis ſuis expendebat. Modo uero cum propter peccata noſtra non amplius ſupereſt ſanctuarium, homo cum largitur eleemoſinam pauperi, meretur peccatorum ſuorum expiationē. Qua de re Rabbi Ioſe ſic inquit. Expende & deprehendes diuerſum eſſe ingenium diuinum ab humano. Cum hominibus etenim res ſic ſe habet, ſi quis Regi munus offert, dubium eſt, num ſit accepturus nec ne. Et ſi non eſt dubiū quin accipiat, incertum tamē eſt, num qui munus adfert, faciem regis conſpecturus ſit nec ne. Quod ſi ea de re non eſt dubiū. Tamē dubius animi pendet, num rex ſit eum facturus cōpotem uotorum ſuorum nec ne. Sed longe aliter ſe res habet cum Deo, Quicunq; enim eleemoſynam largitur egeno, is utiq; uidet faciem Dei, iuxta id quod dicitur, In iuſtitia uidebo uultus tuos, ſatiabor cum euigilarit ſimilitudo tua. Ferunt de Dauide rege Iſraēl, quod ſingulis diebus eleemoſynam pauperibus præſtiterit. Idq; ſemper quoties ingrederetur uel ſynagogam uel ſcholam, ſic inquiēs, Ego in iuſtitia uidebo uultus tuos, ſatiabor cum euigilarit ſimilitudo tua. Ei uero qui eleemoſynam impertit indigenti, neceſſe quoq; eſt, ut blande eum alloquatur: hinc enim ſex illi aduenjunt benedictiones, hæ nempe. Tunc proferetur quaſi aurora lux tua. Et ſanitas tua uelociter creſcet, & ibit ante te iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te, Tunc inuocabis, & Dominus reſpondebit: clamabis & ille dicet, ecce adſum: Si abſtuleris de medio tui onus, & (ceſſaueris) emittere digitum & loqui inutile. Porrò qui præſtat eleemoſynam pauperi, ſimulatq; blandis uerbis eum cōſolatur, hūc adſe-

Pſal.17. (margin, beside "no, is utiq; uidet faciem Dei")

Eſa.58. (margin, beside "illi aduenjunt benedictiones")

adſequi adſerũt. 13. benedictiones,quæ ſunt hæ. Si protule ris eſurienti animam tuam,& animam afflictam ſatiaueris, orietur in tenebris lux tua,& caligo tua erit ſicut meridies. Et deducet te dominus ſemper,& ſaturabit animam tuam cum ſiccitates fuerint,atq; eripiet oſſa tua:& eris ſicut hortus irriguus, & ſicut ſcaturigo aquarum, quæ aquas ſuas nunquam denegant. Et reparabuntur per te deſerta ſæculi, fundamenta generationis & generationis ſuſcitabis,& uocaberis reperator ruinarum, & reductor ſemitarum quas inhabitent. Omni item qui eleemoſynam largitur pauperi, neceſſe eſt, primum, ut amice quoque eum appellet. Alterum,ut id clam faciat. Qui enim hoc facit, maior eſt Moſe (piæ memoriæ,) De Moſe etenim ſcriptura ſic dicit. Timui enim à facie iræ & furoris. De eo uero qui eleemoſynam egeno in occulto præſtat,ſcriptura dicit, Munus in ſecreto (datum) placat furorẽ. Neq; iſtiuſmodi furorem tantum, ſed & furorẽ Angeli,qui præeſt morti. Sic etenim legimus, de Beniamin iuſto,quod omni tempore dederit eleemoſynã, & liberatus fuerit morbo quo laborabat. Effecit enim eleemoſinis ſuis,ut angelus mortis qui in domum illius uenerat,ut eum uita priuaret,re infecta,domo iterum diſcederet:adiectiq; fuere ad uitam eius. 22. anni. Quod beneficiũ hoc pacto cõmeruit. Cum præfectus eſſet gazophilacio, accidit,ut ueniret ad eum muliercula,cui ſeptem erant filij, rogãs, ut inde ſuſtentaret eam,cui cum ille reſponderet nihil quicquàm eſſe in gazophilacio,iterum dixit ad eum,tu ergo me paſcas de tuo, aliàs cum filijs meis fame peribo. Hoc audito, ſine ulla mora clam de ſuo cibauit eã. Accidit autem poſt aliquot dies, ut Beniamin iuſtus ad mortem uſq; egrotaret, de quo angeli miniſtratorij coram Deo ſic dixere. Domine mundi,tu dixiſti. Si quis conſeruauerit animam Iſraelitæ; perinde eſſe,ac ſi quis totum mundũ conſeruet. Iam Beniamin iuſtus ille in uita cõſeruauit uiduam cũ ſeptẽ filijs,clam dans eis eleemoſynam, is inquàm mo-

Eſa.58.

Deut.2.

Prouerb.21.

do aduerſa ualetudine ad mortẽ uſq; laborat: iſta inter pellatione, angeli uitam ei à deo impetrauerunt, ſic ut ſententia mortis quę contra illum lata erat, ſuſpenderetur: additis ſimulatq; ad uitam eius. 22. annis. Hæc itaq; cum ita ſe habeant, fac nunquàm à dando eleemoſynã abſtineas. Quod ſi tibi non ſuppetit facultas, da operam ut uel bonis uerbis pauperẽ places atq; conſoleris, ut æquanimiter ferat ſuam paupertatem, precando illi à Deo miſericordiã. Quicunq; enim de ſuo quod habet, egeno impertit, ſimulatq; uerbis eum conſolatur: is meretẽ tredecim benedictiones, necnon & anni uite eius prorogantur, liberaturq; à morte uiolenta, & gehennæ iudicio. Adhæc quoq; filios maſculos acquirit, qui & ipſi miſericordiæ ſtudent, præditi ſapientia, conſilio, ſtudio legis, bonis uirtutibus, nullis non bonis ſemper parentes legibus. Talis etiam miſericors cuſtoditur, ut nõ lædatur à ſerpentibus, ſcorpionibus, noxijs demonibus, & ab omni eo quod aliquo modo nocere poteſt. Id quod ex iſto euentu facile diſcere licebit. Accidit ſemel, ut Ioſeph & Vziel unà iter facerent, qui cum uiderent duos pauperes è ſylua procedentes, qui in capite lingua geſtarẽt: dixit Ioſeph ad Vzielem. Ego certe hic uideo adoleſcẽtem, qui in lignis quæ in capite geſtat, ſerpentẽ habet. Cunq; uideret eum nõ lædi à ſcorpione, accerſito ad ſe adoleſcente interrogauit, Num aliquando in hac uia alicui eleemoſynam dediſſet, Cui reſpondit adoleſcens, ſe pupillo cuidã qui ſecum ingreſſus fuiſſet ſynagogã, nec habuiſſet unde uiueret, de ſuo panem edendum cõmunicaſſe: quo audito dixerunt ad eum, Beatus es tu, hinc enim à morte liberatus es. Hoc eſt, quod monet Ben Syra. Manum tuam à benefaciendo nunquàm abſtrahas.

בַּלְתָא עַלְתָה לְגִינְנָא וְלָא יָדְעָה מַה יא
מַטֵּי לָהּ ׃

Sponſa aſcendit in thalamum, neq; nouit quid euen- XI
turum eſſet ſibi.

פירוש

לְעוֹלָם אַל יֹאמַר אָדָם שׁוּם דָּבָר אֶלָּא בִּגְזֵר הַשֵּׁם ׃ הַהוּא
אָדָם שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְמָחָר אֵשֵׁב עִם אֲרוּסָתִי בְּחוּפָּה וְאֶרְבָּה
עִמָּהּ אָמְרוּ לוֹ אֱמוֹר אִם גּוֹזֵר הַשֵּׁם ׃ אָמַר לָהֶם אִם יִגְזוֹר
אִם לֹא יִגְזוֹר אֲנִי אֵשֵׁב עִם אֲרוּסָתִי לְמָחָר בְּחוּפָּתִי ׃ וְכֵן
עָשָׂה נִכְנַס עִם אֲרוּסָתוֹ לְחוּפָּה וְיָשַׁב עִמָּהּ כָּל הַיּוֹם וּבַלַּיְלָה
עָלוּ שְׁנֵיהֶם לְמִטָּה וְקוֹדֶם שֶׁיִּזְקַק עִם אֲרוּסָתוֹ מֵתוּ שְׁנֵיהֶם
׃ לְמָחָר מָצְאוּ אוֹתָם מֵתִים זֶה עִם זֶה ׃ אָמְרוּ קוּשְׁטָא
אָמַר בֶּן סִירָא כַּלְּתָא עָלְתָה לְגִנְנָא וְלָא יָדְעָה מַאי מ
מְטֵי לָהּ ׃ מִכָּאן אָמְרוּ כָּל הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר
יֹאמַר אִם גּוֹזֵר הַשֵּׁם ׃ וְאִם אֵינוֹ אוֹמֵר לֹא יִצְלַח לְעוֹלָם ׃

EXPOSITIO.

NVnquàm dícat homo ſe quippiã facturũ, niſi prius dixerit, Sí Deus uoluerit. Exemplũ cape de quodam homine, qui cum díceret. Cras ſedebo cum ſponſa mea in thalamo: iungamq; cum eo cõnubia. Dixerũt ad eum. Dic, ſi Deus uoluerit. Reſpondit eis, ſiue uelit, ſiue nolit Deus. Ego ſedebo cum ſponſa mea cras in thalamo meo. Seditq; cum ea tota die. Nocte uero cum irent cubitũ, priuſquàm cum eo rem haberet, mortui ſunt ambo. Quos cũ mortuos inueniſſent: dixerũt, Vere dixit Ben Syra. Sponſa àſcendit ad Thalamũ, neq; nouit quid accideret ſibi. Hinc dixerunt. Quicunq; cupit aliquid facere, prius dicat, Volente Deo. Sin, nunquàm fœliciter ſuccedet quod conabitur.

יב לַחֲכִּימָא בִּרְמִיזָא וְלַשַׁטְיָא בְּכוּרְמִיזָא ׃

XII Sapientem nutu, & fatuum fuſte (caſtigabis)

פירוש

לעולם לא יעשה אדם כלום עם שוטה שאם נפל בידו ב
כלום כתוב אותו בקרן הצבי שלא תראינו לעולם ואם יש
לך כלום אצל השוטה לא תפייס אותו ואל תדבר לו ב
בלשון רכה אלא בתוכחה במקל דבר לו ובמקל תטול ממנו
כל מה שיש לך אצלו ואל תאמר לו כלום ברמז שלא
ישמע ממך ׃ שכך מצינו ביהוא בן נמשי מלך ישראל
שהיה שוטה ביותר וכיון ששלח אלישע עליו השלום את
יונה בן אמתי למשוח את יהוא למלך לא בא אליו אלא
ברמז וכיון שהלך יונה ומצאו שהיה יושב במסיבה עמד
לפתח הבית רמז לו ולא הבין ׃ והיה מדבר לו ולא היה
שומע ואשר יושבין כביביו היו שומעין והוא לא שמע
מאומה עד שנטל מקל וחלע אחד ומיד שמע ולא יצא
מפניו שהיה עצל אלא אמר לו אל מי מכולנו ויאמר
אליך השר ׃ ומבין שהיה משוגע שנאמר והמנהג
כמנהג יהוא בן נמשי כי בשגעון ינהג ׃ והחכם ברמז
ידע כל מה שבלבך ולפיכך לא תעשה לשוטה רמז אלא
במקל שכך אמר בן סירא לחכימא ברמיזא ולשטיא
בכורמיזא ׃

EXPOSITIO.

Nunquàm tibi quicquàm negotij ſit cum homine fatuo: ſi enim illi quippiam in manum uenerit, cornu Cerui inſcribito, eò quod nunquàm ſis uiſurus. Fatuus item, ſi quid habet quod tuum eſt, quod ab illo tibi reſtitutum uelis, non eſt ut te hoc ipſum ab eo habiturum ſperes, ſi amice

ſi amice & blande illi loquaris, Imo ui & uerberibus opus eſt. Neq; eſt quod putes illum te auditurum, ſi ei recte loquaris. In cuius rei exemplū, tibi proferimus Iehu filium Nimſi, regem Iſraël, qui plane ſtultus erat. Cum enim mitteret ad eum Eliſæus (piæ memoriæ) Ionam filium Amit- 2.Reg.9.
thęi, ut ungeret Iehu in regem, uenit ad eum occulto quodam modo, quem cum inueniret ſedentem in conſeſſu ſodalium, ſtetit ad fores domus, ſigno quodam illum ad ſe euocans, quod tamen ille nec quicquā animaduertebat: Neq; cū deinceps loqueretur illi propheta, intellexit: ſed citius eo, qui aſsidebant ei, quid uellet propheta, intelligebāt. Ipſe enim tam ſtupidus erat, ut non attenderet quid propheta uellet, donec arreptum baculum poſt illum proijceret, tum enim demum intellexit: & tamen tam piger erat, ut nō ſtatim ad prophetā egrederetur, ſed dicebat ad eum. Ad quem ex nobis omnibus? cui ille reſpōdit, ad te ô princeps. Quod ſi noſce deſyderas, unde nam colligat, eum furioſum fuiſſe, ſcias ex eo iſtuc patere, quod ſcriptura dicit. 2.Reg.9.
Eſt autem aurigatio, quaſi aurigatio Iehu, quoniam inſania ducit currum. Cæterum qui ſapiens eſt, uel nutu facile intelligit, quid in animo habeas, cum ſtulto autē nihil niſi uerberibus efficies. Atq; hoc ſibi uult Ben Syra hoc dicto. Sapientem nutu, ſtultum fuſte (caſtigabis)

יג מוקיר מבסרוהי דאמי לחמרא ׃

XIII Qui honorat inimicum ſuum, ſimilis eſt aſino.

פירוש

לעולם אל תכבד את הרשעים ואל תכבד את מי שמבזה אותך ׃ שהרי אחאב בן עמרי המלך יכבד את בן הדד מלך ארם הרשע ודומה אמר לו הנביא לך ויהרוג את בן הדד והלך אליו ולא רצה להרגו אלא החייהו וכבדו ביותר מרוב

מרוב האהבה שאהב אותו כרת עמו ברית ונתן לו עיירות
כל ראמות גלעד והשיבו למלכותו והוא היה רשע גמור
שמבזה את מי שמכבד אותו ׃ ולימים חשב בלבו מפני
מה מכבד אותי אחאב בן עמרי   אלא מפני שהוא ירא
ממני והפר את הברית אשר כרת עמו ולא זכר אותו ר
רשע את הטובות שגמל לו ואת אהבתו שהיה מכבדו
ביותר ומרד בו ומיד יצא עליו למלחמה ולא עוד אלא
אלא שצוה לשרי הרכב לא תלחמו את קטן ואת גדול
עד שנהרג המלך וכן עשו עבדיו והרגו את אחאב בן ע
עמרי ושלם לו רעות תחת טובות ׃ ועל כן יאמרו
המושלים כל המכבד את אויבו לימים מת על ידו ולזה
כן אירע ׃ ואת שאול מלך ישראל כשחמל על אגג
והחייה אותו וכבדו ביותר על כן יצא ממנו המן הרשע
שבקש להרוג ולאבד את כל היהודים ולא חמל עליהם
ולא זכר רחמי שאול שחמל על אגג זקנו ׃ ועוד מעשה
באדם אחד עשיר גדול ולא היה לו מי שיורש אותו והיה
גוי ונתיעץ בלבו ואמר אטול זה היתום ואגדלנו עמי ו
ויהיה לי זכות ממנו מיד עשה כן ויישב אותו יתום עמו
עשרים ושלש שנים ועמד בכל צרכיו וכיון שראה אותו
יתום כל נכסיו וכל עושר ביתו אמר עתה ימות זה ואירש
כל נכסיו ׃ יום אחד חשב בלבו מחשבה רעה ואמר
אהרוג אותו ואת אשתו וישאר הכל בידי והיו מתקנין ח
קדרה אחת לסעודה ונתן לתוכה כם המות ואכלו ממנה
הוא ואשתו ומתו שניהם   והוא לא ריחם עליהם כמו
שרחמו הם עליו ולא זכר החסד שעשו עמו ולא תאמר
שזה הגוי עשה כך ולא אחר ׃ אלא אחד מגדולי ישראל

עשה

עשה כך שהרי יואש מלך ישראל עשה כך ליהוידע הכהן
בטל ונשא עמו כל הכתוב עליו בעביינו והרג את זכריה
בנו ולא זכר חסד אביו   ולפיכך אמר בן סירא מוקיר
מבקרוהי דאמי לחמרא ואין מבקרוהי אלא בוזים אותו
שכן תרגום כי דבר יי בזה ארי פתגמא דיי בסר ׃

EXPOSITIO.

NVnq̄ honore afficias homines impios,atq; eum qui deſpicit te.Cuius rei exemplū accipe de Achab rege, filio Amri. Is enim cū abiret ad Benhadad, impiū regem Syriæ,honorādi cauſa,admonitus fuit à propheta, ut occideret eum. Qui prophetæ non obtemperans, non tantum nō interfecit eum, ſed & in uita conſeruatū,ex nimio amore quo proſequebatur eum,fœdus cum eo iniījt: dans ei ciuitates totius Ramoth Gilead,nec nō & reſtituens illi regnum ſuum.Quam tamen amicitiam(Benhadad) quia plane impius erat,adeo non agnouit, ut Achab fœdiſsime contemneret. Accidit enim temporis progreſſu,ut Benhadad ſic apud ſe cogitaret. Quam ob cauſam honoribus me ita afficit Achab filius Amri?niſi quod ſibi à me timet.Fracto q; fœdere quod cum illo pepegerat, oblitus omniū beneficiorum,nec non & amoris,quo ipſum, Achab,non ſine honoris exhibitione proſequutus fuerat: deficiens ab eo,mox bellum contra eum ſuſcepit. Nec tantū hoc malū fecit,quin & principibus qui ſuper currus cōſtituti erant, præcepit, ut cōtra nullū alium qualēcunq; uel magnū uel paruum pugnarent,donec rex interfectus eſſet. Quod illi facientes, regem occiderunt, atq; ita rependit ei mala pro bonis. Hinc ergo dixerunt parabolarum authores. Quicunq; honorat inimicum ſuum,tandem futurum eſt,ut ab eo occidatur:id quod accidit regi Achab.Sic quoq; & Saul rex Iſraēl,quod peperciſſet Agag, in uita eū conſeruando,

nimioq́ honore afficiendo, commeruit: ut tandem ex illo (puta Agag) impius Haman prodiret, qui occaſionẽ quærebat, delendi, occidendi, & perdendi omnes Iudæos, nequaquàm parcens eis, nec memor cõmiſerationis, qua Saul miſertus fuerat Agag ſenioris ſui. Aliud exemplum accipe de homine quodam diuite, & magno: qui cum nõ haberet hęredem, pupillum quendam ſibi uicinum, in hæredem adoptare, ſecũ in animo ſuo ſtatuit. Inquiens, aſſumã hũc pupillum & æducabo eum, ut inde ad me redeat præmiũ boni operis, ſtatimq́ quod in animum duxerat, opere cõpleuit. Cumq́ pupillus ad tres annos illi cohabitaſſet, locãdo ei operam ſuam, in rebus neceſſarijs: uidens omnes facultates eius, omnemque opulentiam domus eius, dixit intra ſe: fiet, ut iſto mortuo, ego hæreditate accipiã omnia bona eius. Accidit ergo ut quodam die, mala cogitatio ſubiret animũ eius, ac diceret. Interficiam eum unà cum uxore, ſic remanebunt omnia bona eius in manu mea, Cumq́ illi ollam in qua ad conuiuiũ quippiam cocturi erant, appararent, immiſit in eam uenenum læti ferum, quod cum deguſtaſſent, ambo mortui ſunt. Neq́ miſertus eſt eorum (pupillus iſte,) ſicut ipſi eius miſerti fuerãt. Immemor ingentis beneficij, quod in eum contulerant, Neq́ eſt quod dicas hominem Ethnicum tale quippiam deſignaſſe, quod alius quiſpiã, (puta iudęus) non facilè admitteret. Quin & ex magnatibus Iſraël, quidam ſimile flagitium perpetraſſe legitur. Nempe Ioas rex Iſraël, erga Iehoiadam ſummũ ſacerdotem, cuius filium Zachariam rex interfecit, poſt multa negotia, in quibus Iehoiada fidem & amorẽ ſuum erga regem, ut ſcriptura habet, teſtatus fuit: Nequaquàm memor gratiæ, qua ab illo affectus fuerat. Propterea dicit Ben Syra. Qui honorat hoſtes ſuos, aſsimilatur aſino. Per מבכרוהי eos qui contemnunt aliquem intelligas, id quod ex tranſlatione Chaldaica cognoſces. Vbi enim textus hebraicus alibi in Numeris habet, capit. 15. Nam uerbum

bum domini contempſit, ibi Tharg. uſurpat uerbum בסר

יד נור דליק מוקיד גדישין סגיאין ׃

Ignis ardens, ſuccendit multos (frugum) aceruos. XIIII

פירוש

לעולם אל תלשין את חבירך שכל המלשין את חבירו
אין לו תקנה ולא רפואה לעולם הזה ולא רפואה לעולם
הבא שאש מעט שורפת גדישין הרבה שאין מחריב את
העולם אלא לשון הרע שלשון הרע מעט הורגת אנשים
צדיקים וחסידים רבים שבשביל לשון הרע שעשה דואג
האדומי על דוד נהרגו צדיקים וחסידים רבים והם שמונים
וששה איש ונשיהם ובניהם וטפם וכל בהמתם כל נוב עיר
הכהנים ולא נהרגו כל אלו בשביל שום חטא שהיה בהם
לא גילוי עריות ולא שפיכות דמים אלא בשביל לשון ה
הרע שנתנו צדקה לדוד ׃ ולא לדוד בלבד נתנו אלא
לכל אנשי גבעון היו מפרנסין ובשביל שראה דואג שנתן
מזון אחימלך לדוד הלך והלשינו למלך והוכיח על מה
שראה שנאמר וישאל לו בה׳ ולמה נקרא שמו דואג ש
שלא היה בעולם יותר רשע ממנו ולא עוד אלא בשביל
לשון הרע שעשה ציבא מאדוניו נחרב בית המקדש
בשעה שאמר דוד למפיבושת אתה וציבא תחלקו את
השדה יצתה בת קול ואמרה רחבעם וירבעם יחלקו את
המלוכה ובשביל שקבלו דוד חרב בית המקדש וגלינו מ
מארצינו ובשביל לשון הרע אמר בן סירא נור דליק
מוקיד גדישין סגיאין ׃

EXPOSITIO.

NVnquàm traducas proximũ tuum. Quicunq; enim traducit proximum ſuum, non eſt quod ſperet bonũ & ſalutẽ, neq; in pręſenti, neq; in futuro ſęculo. Sicut enim exiguus ignis, multos frugum aceruos conſumit, ita nihil eſt quod magis deuaſtat mundũ, quàm mala lingua. Equidem lingua uel parũ mala, multos homines iuſtos ac pios occidit. Propter malã enim linguam, qua Doeg Idumæus accuſauit Dauida, interfecti fuerunt multi iuſti ac pij, nempe octoginta & ſex uiri, unà cum uxoribus, filijs, paruulis, atq; iumentis, Tota inquàm Nob ciuitas ſacerdotum. Qui omnes ob nullum flagitium occiſi fuerunt, non propter ſcortationem, nec propter homicidium, ſed tantum à mala lingua perierunt, qua accuſati fuerũt, quod eleemoſynam impertijſſent Dauidi. Qui certè non Dauid tantum cibum dederũt, ſed & cũctis hominibus habitantibus in Gibeon. Cũq; uidiſſet Doeg, quod Achimelech cibũ dediſſet Dauidi, abijt & detulit eum apud regem Saulem, plura comminiſcens, quam uiderat: ſicut patet ex eo quod dixit. Et con-
1.Sam.22. ſuluit pro eo Dominum. Sed cur uocatum eſt nomen eius Doëg? ob id nimirum, quod illo nemo magis in mundo impius fuerit. Tam pernitioſa equidẽ res eſt lingua mala, ut per eum Ziba Dominum ſuum traducẽdo, effecerit, ut domus ſanctuarij deuaſtaretur. Eo ſcilicet tempore, quo dixit Dauid ad Mephiboſeth. Tu & Ziba diuidite agrũ. Tum enim uox cœlitus inſonuit, dicẽs. Rechabeam & Ierobeam diuidant regnum. Hinc enim quod Dauid fidem habuit delatori Ziba, depopulata fuit domus ſanctuarij, propter quod nos etiam exulamur à terra noſtra. Vt igitur à lingua delatrice dehortetur Ben Syra, dicit. Ignis accenſus conſumit multos frugum aceruos.

סָבָא בְּבֵיתָא סִימָנָא טָבָא בְּבֵיתָא׃ יה

XV Senex in domo, ſignum bonum eſt in domo.

פירוש

לעולם הוי מכבד את הזקנים ואל תבזם שכל מי שמכבד
את הזקנים אם הוא רשע נעשה ירא שמים שנאמר מפני
שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יי׳ מכאן
אמרו כל המכבד את הזקן כאלו מכבד את הקדוש ברוך
הוא שאלמלא הזקנים אין העולם מתקיים ואם יאמרו לך
הזקנים סתור ביתך ועשה אשפה סתור בעצת הזקנים ואם
יאמרו לך הבחורים בנה אשפה זו ועשה שם בית הכנס
ולא תבנה בעצת הבחורים ׃ שסתירת זקנים בנין ובנין
נערים סתירה ׃ ולא תעשה כרחבעם בן שלמה ששמע
לעצת הילדים ועזב עצת הזקנים וסתר המלכות וירד מ
ממנו ׃ ואין העולם מתקיים אלא בשביל הזקנים ובשביל
תינוקות של בית רבן שלא חטאו ׃ וכל מדינה שאין בה
זקן ראויה היא ליחרב ואם תראה שהזקנים ספו תמו מן
העיר ׃ רעה באה לעיר שנאמר כי מפני הרעה נאסף
הצדיק ׃ ואם תתמה מדבר זה לך והסתכל בלוט שכל
זמן שהיה לוט בסדום לא נהפכה ולא נשרפה העיר עד
שיצא ממנה ׃ ומבין שכך היה שאותו היום שהלכו
המלאכים לסדום היו רוצים לאבדה ולהשחיתה מייד ׃
כשסגרו המלאכים הבית רצו להשחיתה שכך התחילו
להכותם בסנורים שנאמר וישלחו האנשים את ידם ויביאו
את לוט אליהם הביתה ואת הדלת סגרו ומייד הכו לאנשי
העיר שנאמר ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים
מקטן ועד גדול וילאו למצוא הפתח ובשביל שהיה לוט
צדיק וזקן נתעכבו המלאכים מלהשחית אותו יום ואותו
לילה עד למחר שיצא ממנה שנאמר וכמו השחר עלה

ויאיצו המלאכים וכוליה ׃ וכמו שהוא עכב יציאתו מן
העיר כך עכבו המלאכים להשחיתה שאינן יכולין לעשות
דבר שנאמר מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר
ומיד שיצא ממנה כשלש פסיעות התחילו להשחיתה ·
ומנין שזקן היה לוט שנאמר ותאמר הבכירה אל הצעירה
אבינו זקן ואת בימי דור המבול לא בא המבול על הארץ
עד שנפטר מתושלח לבית עולמו שכל זמן שמתושלח
קיים עיכב הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם שכן
מצינו בנוח שמאחר שנכנס לתיבה עמד בה ולא בא ה
המבול אמר נח לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם
מפני מה הכנסתני בתיבה להמית או להחיות אמר לו
להחיות אמר לפניו אם כן אנו יושבין בתיבה ואין המבול
ירד לעולם טוב לנו שנשב בארץ השיבו הקדוש ברוך הוא
ואמר לו זקן אחד יש לי בארץ וצדיק גמור הוא ואין לו
רשות לירד מבול לעולם עד שנפטר מן העולם · אמר
לפניו רבונו של עולם ומי הוא הצדיק אמר לו מתושלח
זקניך אמר לו אם כן תכנס אותו עמנו וירד מבול לעולם
כמו שאמרת אמר לו אינו מתקיים בעולם אלא שבוע
אחד · ואחר כך יפטר לבית עולמו וירד מבול לעולם
שנאמר כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ
וכיון שעברו שבעת ימים נפטר מתושלח ובא המבול
מכאן אמרו שבשביל זקן אחד שיהיה בארץ והוא צדיק
גמור אין הקדוש ברוך הוא מביא רעה לעולם שכן מצינו
שבשביל מתושלח נתעכב המבול ולא בא לעולם ואחר
שמת מיד בא המבול שנאמר ויהי לשבעת הימים ומי
המבול היו על הארץ · ואם תאמר נח צדיק היה ובא
המבול

המבול לעולם ולא נתעכב בשבילו מאומה ׃ יש אומרים
שצדיק היה נח בדורותיו ולא בדור אחר שכך אמר לו
הקדוש ברוך הוא כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה
הדור הזה אתה צדיק אבל לא באחר ׃ ולא עוד אלא
שלא היה זקן ׃ שבשביל הזקנים טובה באה לעולם
ובאסיפתם רעה באה לעולם ׃ שנאמר הצדיק אבד ואין
איש שם על לב ואנשי חסד נאספים ואין מבין כי מפני
הרעה נאסף הצדיק וכל השומע לעצתו של זקן ניצל מ
מכל צרה ׃ כדאמר בן סירא סבא בביתא סימנא טבא
בביתא ׃

EXPOSITIO.

SEmper honora ſenes, nec unquàm contemnas eos. Quicunq; enim honorat ſenes, ſi impius eſt, fit timens Dei, iuxta id quod dicitur: A facie caniciei cõſurges. Et honorabis vultum ſenis, timebiſq; Deum tuum: ego Dominus. Leuit.19. Hinc natum eſt, quod dici ſolet. Quiſquis honorat ſenes, perinde eſt, ac ſi honoret Deum ſanctum benedictum: Niſi enim ſenes eſſent, mundus non cõſiſteret. Vnde ſi dixerint tibi ſenes, deſtrue domum tuam, & fac ex ea ſtercorarium, deſtrue conſilio ſenũ. Si uero iuuenes ad te dixerint, fac ut loco ſtercorarij iſtius, domus extruatur: cõtemne eos, nec acquieſce conſilio eorum. Deſtructio enim ſenum, eſt ædificatio: & ædificatio iuuenum, eſt deſtructio. Neq; ſequaris Rechabeam filium Salomonis, qui cum acquieſceret conſilio iuuenum, & floccipenderet conſilium ſeniorum, cauſa fuit diſſipati regni, ut non tam latè imperitaret. Mundus certè durat propter ſenes, & propter pueros familiæ Rabban, qui alieni fuerunt à peccato. Omnis ſiquidem prouincia, in qua non eſt ſenex, digna eſt, ut deuaſtetur. Et ſi uideris ſenes in ciuitate perire & interire, præſagium

gium eſt,malum euenturum huic ciuitati: id quod colligi-
Eſa.57. tur ex iſto loco ſcripturæ, Nam propter malitiam tollitur
iuſtus. Quod ſi hoc tibi mirum uidetur, conſidera quæ ac-
ciderunt Loth. Quam diu enim ille Sodomæ ægit,nõ ſub-
uerſa neq; cõbuſta fuit:donec egreſſus fuit ex ea. Id quod
patet ex eo,quod angeli eodem die, quo Sodomam uene-
runt,uoluerunt perdere eam, ac in nihilum redigere. Sta-
tim uidelicet poſtquàm clauſerunt domum, in quam ad
Loth diuerterant, incipientes homines percutere cæcitate,
Gene.19. ſicut habet ſcriptura. Sed uiri illi miſerunt manum ſuam,
& introduxerunt Loth ad ſe, in domum, clauſeruntq; o-
ſtium. Statimq; uiros ciuitatis iſtius percuſſerunt cæcitate,
(ſicut dicitur) Viros uero illos, qui erant iuxta fores do-
mus,percuſſerunt cæcitate à minimo uſq; ad maximum,ut
fatigarentur, nec tamen inuenirent oſtium. Verum quia
ſenex & iuſtus inter illos erat(nempe Loth) moram traxe
runt angeli, ut non eo die, eaq; nocte urbem deuaſtarent.
Donec aurora exoriretur, ad cuius exortum egreſſus fuit
Loth,ſicut dicit ſcriptura. Cumq; aſcendiſſet aurora,urge-
bant Angeli Loth. Et quantiſper ipſe tardabat egredi urbẽ
tantiſper quoq; angeli differebant eius ſubuerſionẽ. Nec
quicq; enim mali urbi inferre poterãt, eo adhuc præſente.
Sicut patet ex eo quod dicit angelus,Feſtina & ſaluare ibi,
quia nõ poſſum facere quicq;,donec uenias illuc,illico atq;
ille uel tres paſſus ab urbe proceſſerat, ceperunt deuaſtare
eam. Quod ſi rogat quiſpiã,unde nam habeatur,Loth ſenẽ
fuiſſe,ex eo diſcat. Quod filia eius primogenita, ad mino-
rẽ natu dicit. Pater noſter ſenex eſt, &c. Imo & tẽpore di-
luuij,non uenit diluuiũ ſuper terrã,uſq; dum Methuſelah
uita excedens, ſepulchro reconditus fuit. Quam diu enim
ille ſuperſtes erat, differebat Deus adducere diluuium in
mundum. Sic enim legimus de Noah, quod ubi ingreſſus
fuit arcam, ęgit aliquãtiſper in ea, ut non ueniret diluuiũ,
quod ubi uideret, Dixit ad Deum. Domine mundi, quare
intro-

introduxiſti me in arcã? num ut occidas me? uel ut in uita cõſerues? reſpondit illi Deus. Vt te in uita conſeruem. Iterum dixit Loth. Si ſic ſe res habet, quid eſt quod in arca ſedemus, & diluuium non uenit? ſatius eſſet nos in terra manere. Cui iterum reſpondens Deus dixit ad illum. Senex unus eſt mihi in terris, totus iuſtus, cuius cauſa non audet diluuium uenire in mundum, donec ille uita priuatus, non amplius ſuperſtes fuerit. Dixit iterũ Loth. Domine mundi. Et quis nam eſt iuſtus ille? Reſpondit illi Deus. Methuſelah, ſenior tuus. Dixit Loth. Si hoc uerum eſt, introducito ipſum ad nos, ut tandem deſcendat diluuium in mundũ, ſicut locutus es. Cui reſpondit Deus, Vltra unam ſeptimanam non amplius uiuet, quo mortuo & ſepulto, ſtatim aderit diluuium, ſicut dicit ſcriptura: Quia adhuc poſt ſeptem dies, ego pluam ſuper terram, &c. quibus abſolutis, Methuſelah obijt, ſtatimq; cepit diluuiũ. Hinc ergo de ſumptum eſt, quod uulgo dici ſolet. Propter unũ ſenem iuſtũ, in terris exiſtentem, Deus nõ infert malum orbi. Conſtat enim, quod propter Methuſelah, tardius uenerit diluuiũ, nec prius mundum deuaſtare ceperit, donec ille uita exem ptus fuit, Iuxta id quod dicitur: Et factum eſt poſt ſeptem dies, & aquæ diluuij fuerunt ſuper terram. Quod ſi obijcias, Noah tamen iuſtus fuit, & nihilominus diluuiũ uenit in mundum, nec quicquàm impeditum fuit eius cauſa. Reſpondeo id quod quidam dicunt. Noach quidem iuſtum fuiſſe, ſuo ſæculo, non autem collatũ ad aliud ſeculum. Sic enim ad illum Deus dixit: Quia te uidi iuſtum coram me in generatione iſta, &c. q. d. in generatione quidem iſta tu iuſtus es, ſed nõ in aliã. Neq; tantũ non totus iuſtus, ſed nec ſenex fuit. Propter ſenes equidem mundus bene habet, ſecus uero male. Id quod liquet ex iſto loco ſcripturæ: Iuſtus perit, & nemo eſt, qui id cordi accipiat. Vere quoq; pietate conſpicui colliguntur, & nemo eſt qui aduertat, propter malitiam autem colligitur iuſtus. Quiſquis ergo acquieſcit

Gene. 7. Gene. 7. Eſa. 57.

conſilio ſenis, liberaturab omni tribulatione, iuxta ſenten: tiam Ben Syrę. Senex in domo, ſignũ bonum eſt in domo.

ערבא טבא מאה צברין ובישה אלת יו אלפין ׃

XVI Merces ſi communes habueris cum aliquo, à bono centies fruſtra (repetes,) à malo milleſies.

פירוש

לעולם אל יתערב אדם לא מעשיר הרבה ולא מעני הרבה אלא מבינוני ולא מצדיק הרבה ולא מרשעים הרבה אלא מבינוני בחסידות ובינוני בעשירות ולא מצדיק בן רשע ולא מרשע בן צדיק אלא טוב בן צדיק כגון יהודה בן יעקב והלא יהודה בן יעקב צדיק גמור היה אלא מפני שסבר ליוסף אחיו וגרם לאביו שחטת ממנו הנבואה ש שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו לכו ונמכרנו לישמעאלים וגומר ולא עוד אלא ששכב עם תמר כלתו לפיכך לא נקרא צדיק גמור אלא טוב בן צדיק לפיכך אם תתערב מעשיר גדול לא תוכל עמו שאין אתה רשאי לכות אותו מרוב עשרו ואם תתערב מעני הרבה שלא יש לו מאומה מה יתן לך שאינו לו בין החיים ובין המתים ׃

מעשה באדם אחד שרצה להתערב ממנו בכולם ׳ בא אליו אדם טוב ועשיר גדול אמר לו תתערב בי אמר לו כן ועשה וערב בו ׳ לימים כיון שבא הזמן אמר לו תן שערבתי ממך ׳ אמר לו בא למחר הלך אליו למחר ולא נתן לו כלום אמר לו בא אצלי ל

לשבוע

לשבוע אחרת ואתן לך ממונך ׳ וכן עשה הלך אליו ולא
נתן לו כלום עד שהלך אליו מחדש לחדש ומשבוע
לשבוע ומיום ליום בין כך השכים לפתחו יותר ממאה
פעמים ולא נתן לו כלום עד שאמר לו והלא אמר הכתוב
אל תאמר לרעך לך ושב ולמחר אתן ויש אתך ׳ אמר
לו מהתלמידים אתה ומיד נתן לו ממונו והלך לו לשנה
אחרת אמר אתערב מעני ואראה מה יהיה אחרית הדבר
וכן עשה כיון שבא הזמן הלך אליו ואמר לו אין לי
מאומה ליתן לך השכים לשבוע אחרת אמר אין לי מ
מאומה ליתן לך וכן כל יום ויום עד שהלך אליו יותר
מאלף פעמים ולא נתן לו כלום עד שאמר אין ערבות
טובה לעולם לא מעשיר ולא מעני והיינו דאמר בן
סירא ערבא טבא מאה צפרין וביש־א אלף אלפין ׃

EXPOSITIO.

NVnquàm ſeſe cõmiſceat homo,cum eo qui eſt nimiũ diues,aut nimium pauper:ſed cum eo qui eſt mediocris fortunæ . Neq etiam cum nimium iuſto,aut nimium impio , ſed cum eo qui eſt mediocri pietate , & mediocriter diues . Neq commertium habeat cum iuſto , qui eſt filius impij , neq cum impio qui eſt filius iuſti, quin potius cũ bono qui filius eſt iuſti,Qualis erat Iehuda filius Iacob. Quod ſi dicas, Nõne Iehuda filius Iacob totus iuſtus fuit? reſpondeo,Quia uendidit Ioſeph fratrem ſuum, occaſioq fuit, quod ſubito ſpiritus propheticus ablatus fuit à patre ſuo,ſicut patet ex eo quod dixit ad fratres ſuos.Quæ utilitas eſt ſi occiderimus fratrem noſtrũ, & operuerimus ſanguinẽ illius?uenite & uendamus eum Iſmaëlitis,&c.Neq hoc tãtum fecit, quin & cõcubuit cum Thamar nuru ſua, ob id inquàm, non uocatur perfecte iuſtus , ſed bonus filius Gene.37. Gene.38.

lius iuſti. Quapropter ſi cōmertium habueris cum opulen
to,non certe præualibis ei,cum nō poſsis cogere eum pro
pter multitudinem diuitiarum eius.Quod ſi commertium
habueris cum eo qui nimia paupertate premitur, & nihil
habet,quid obſecro daturus eſt tibi,eſt enim reputatus tan
quàm is; qui nec uiuit,nec mortuus eſt. Exemplum accipe
de homine quodam, qui cum nemine nō pecuniam ſuam
lucri cauſa,communem habere cupiebat,ad quem cum ue
niſſet alius quidam homo bonus & opulentus ualde,dixit
ad eum,Commertiū quæſo mecum habeas, cui ille annuēs
uotorum ſuorū eum cōpotem fecit. Factum eſt autem, ut
poſt aliquot dies,ad tempus cōſtitutum, ille pecuniā ſuam
repeteret, quem diues poſtridie redire iuſsit, cui tamen cū
rediſſet,necquicquàm dedit: ſed dixit,redeas ad me ſequē
ti ſeptimana, & dabo tibi pecuniam tuam. Quod cum ille
feciſſet,ne ſic quidem pecuniā ſuam accepit,nihil efficiens,
tametſi per ſingulos menſes,ſeptimanas,ac dies,eam repo
ſceret. Adeo, ut nec tantillum illi daret diues,etiamſi pluſq̃
centies,idq; ſummo ſemper diluculo, repetiturus pecuniā
ſuam,fores eius pulſaſſet.Donec tandem diuitem iſtius Sa
Prouerb.3. lomonici dicti commonefeciſſet, Non dicas proximo tuo:
uade,& reuertere,& dabo cras,cum ſit apud te (quod tri
buas.) Quo audito,diues reſpondit,uideo te unum eſſe ex
diſcipulis qui legi diuinæ operam dant, ſtatimq; illi pecu
niam ſuam reſtituit. Accidit autem ſequenti anno,ut ille ſic
diceret.Commertium ſemel habebo cum paupere,& uide
bo quid ita ſit tandem euenturum.Quod cum feciſſet, ſta
tutoq; tempore repetiturus quod ſuum erat ad eum ueniſ
ſet. Reſpondit pauper, ſe nec quicquàm habere quod illi
dare poſsit,ad quem cum ille ſequenti heptomade rediſſet,
ſingulisq; diebus pluſquàm millies pecuniam ſuam poſtu
laſſet, ne ſic quidē eam recepit. Quod cum ille uidiſſet,in
quit. Nullum commertium unquàm bonum eſt,neq; cum
diuite,neq; cum paupere. Atq; hoc ſibi uult Ben Syra hoc
dicto

dicto Mercimonium quod cum alio commune habueris, ſi fuerit bonus,centies fruſtra repetes,ſi malus fuerit, mille milleſies.

יז פתורא פריש מחלוקת בסתלקה ׃

XVII Menſa parata,contentio tollitur.

פירוש

לעולם ימנע אדם מביתו מחלוקת ׃ כשיראה שמריבין
זה עם זה אנשי ביתו יפרוש שולחנו וימנע המחלוקת
מתוך ביתו שאפילו עובד עבודה זרה ואין בביתו מחלוקת
טוב לו ׃ ואם הוא מתעסק ביראת האל על אחת כמה
וכמה שיהיה טוב לו שנאמר אלהים נצב בעדת אל בקרב
אלהים ישפוט ׃ שנאמר אז נדברו יראי ײ איש אל רעהו
ויקשב ײ וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ׃ ומנין שאפילו
עובד עבודה זרה שטוב לו שנאמר חביר עצבים אפרים
הנח לו וכתיב בתריה חלק לבם עתה יאשמו ׃ והיאך
ימנע אדם המחלוקת מתוך ביתו ישים שולחנו מהרה
ויסתלק המריבה שכן מצינו באיש בושת בן שאול׃ כיון
שהיה מחלוקת בביתו שמריבין זה עם זה היה ציבא נערו
פורש שולחנו ומיד היתה נפסקת המריבה ׃ ואם היה
רואה שעדיין מריבין מוסיף להם יין כדי לשמחם שנאמר
ויין ישמח לב אנוש ׃ ובשביל שהיה ציבא מבטל
המחלוקת מבית אדוניו זכה לבנים ולבנות ולעבדים ול
ולשפחות ואף לנכסים רבים וזכה לירש בית אדוניו ולפיכך
כשיראה אדם מריבה בביתו יפרוש שולחנו ויפסיק ה
המריבה מביתו והיינו דאמר בן סירא פתורא פריש
מחלוקת בסתלקה ׃

EXPOSITIO.

PErpetuo rixas domo ſua homo abarceat,(idq; hoc pacto.)Cum uiderit domeſticos ſuos inuicē alium cum alio contendere, ſtatim menſam ſuam ad conuiuium inſtruat,quo litem à domo ſua propellat. Tam enim præclara res eſt, pacis ſtudium, ut etiam qui idolorum cultor eſt, amans tamen pacis,eo melius ſit habiturus. Quanto igitur magis,qui Deum uero cultu timere ſtudet. Id quod aduertere licet ex iſto loco ſcripturæ. Deus ſtat in congregatio-
Pſal.82. ne Dei,in medio deorum iudicem agit. Item, ex hoc loco:
Malach.3. Tunc locuti ſunt qui timēt dominum, unuſquiſq; ad proximum ſuum, & attendit Dominus atq; audiuit, & ſcriptus eſt liber memorialis corā eo. Sed unde habemus quod etiam idololatræ, pacis ſtudioſo, bene erit? ex eo nempe quod dicitur apud prophetam Oſeam.4. cap. Aſſociatus eſt idolis Ephraijm, dimitte eum, &c. Item apud eundem cap.10. Diuiſum eſt cor eorum,nunc deſolabūtur. Sed quo pacto(inquis)aliquis litem à domo ſua propulſare debet? hoc nimirū. Si mox menſam ſuam æpulis inſtruxerit,quo facto, dirimetur cōtentio. Tale enim quiddam legimus de Isboſeth filio Saulis, in cuius ædibus cum ſubnata eſſet altercatio, Ziba ſeruus eius, apparato cōuiuio illam diremit. Quod ſi uiderit quiſpiam nec iſta ratione litigantes,ſuis altercationibus finem facere,apponat illis uinum,exhilaran-
Pſal.104. di cauſa: iuxta id quod monet ſcriptura. Vinum lætificat cor hominis. Et quia Ziba operam dedit, ut litem quæ in ædibus domini ſui ſubnata erat tolleret, ac diſsiparet: eo inquàm commeruit habere filios,& filias,ſeruos & ſeruas, necnon & diuitias multas. Dignus item habitus eſt,qui hereditaret domum domini ſui. Hinc ergo monuerunt, ut ſi quiſpiam contentionem domi ſuæ ſuboriri uideat,mox inſtructa menſa illā è medio tollat, atq; hoc innuit Ben Syra cum dicit, Menſa inſtructa aufert litem.

יח צריך את למיסב ולמיתן יהא חולקך עם בר טביין ׃

Si neceſſe habes, ut ratione dati & accepti contrahas XVIII
cum aliquo, eſto ſors tua cum homine bono.

פירוש

לעולם כשתרצה לישא וליתן השתדל עם אדם שהשעה
משחקת לו ואם אין אתה מוצא אדם שהשעה משחקת
לו השתדל עם עני וצדיק ולא תשתתף עם עם הארץ ו
ועשיר ולעולם יהא אדם נאמן במשאו ובמתנו ואל
יתחבר עם מי שאינו הגון לו שהרי פירש הכתוב דבר זה
ואמר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע שכן
מצינו באלישע ששימש לאליהו ויצק מים על ידיו נעשה
במותו ׃ ואל יתחבר עם רשע שמביאו לידי השד כמו
שאמר שלמה עליו השלום ורועה כסילים ירוע ׃ כמו
שמצינו ביהושפט שהתחבר ליהורם בן אחאב מלך ישראל
והלך עמו אל רמות גלעד למלחמה ׃ אמר לו הנביא
עליו השלום הלרשע תעזור ושונא ה' תאהב ולכן עליך
קצף מלפני ה' ׃ ולפיכך יבקש אדם רע טוב ונאמן
ויתחבר אליו ואל יתחבר לרשעים שכן מצינו שאמר דוד
עליו השלום אל תתחר במרעים כי כחציר מהרה ימלו
וכירק דשא יבולו ׃ ומעשה היה באדם אחד שנשתתף
עם עם הארץ והלכו שניהם לסחורה למדינת הים כשהיו
מהלכין בדרך נשא עיניו וראה לאותו עם הארץ בקמיצת
בעין רעה והיינו דאמר בן סירא צריך את למיסב ולמיתן
יהא חולקך עם בר טביין ׃

Expoſt

EXPOSITIO.

CVm uolueris contrahere cum aliquo, ſemper da operam, ut id facias cum homine omnium horarum, & ad conuiuendum appoſito. Quod ſi talem habere non potes, pauperem, ſed qui iuſtus ſit, tibi quęras. Neq; commertium habeas cum homine idiota & diuite, Semper quoq; homo fidelis ſit in ratione accepti & expenſi. Nec conſuetudinem habeat cum eo, quo cum non decet eum conuiue
Prouerb.13. re. Qua de re & ſcriptura clare diſſerit, ſic inquiens. Qui ſocius eſt ſtultorum, ſimilis illis efficietur. De Eliſæo enim legimus, ex quo miniſtrauit Eliæ, fuditq; aquas ſuper manus eius, ſimilis illi factus fuit. Nec unq; quiſpiam conſuetudinem habeat cũ homine impio, non enim caret hoc ſuſpitione mali, quod cũ illo cõmune habere uidetur, iuxta id quod dicit Salomo. Qui ſocius eſt ſtultorum, ſimilis illis efficietur. Cuius rei exemplũ habemus in Iehoſchaphat, qui cum ſe adiunxiſſet Ioram, filio Achab, regi Iſraël, proficiſcẽs cũ eo in Ramoth Gilead, prœliandi cauſa, obiurgatus fuit à
2.Paral. 19. propheta, dicente. Num impio uis ferre auxiliũ, & diligere eos qui oderunt dominum? ob id (deſcendit) ſuper te ira à conſpectu domini. Hinc ergo monemur, quærendum eſſe bonum aliquem hominem & fidelem, quo cum quis degat & non cum impijs: ſicut Beatus Dauid docuit, inquiẽs.
Pſal.37. Ne cõmertium habeas cum malignis. Quoniam tanquàm gramen ueloeiter ſuccidentur, & ueluti herba uirens marceſcẽt. Hoc idem ſibi uult & Ben Syra, cũ dicit, Si neceſſe eſt tibi ut contrahas cum aliquo, fac tibi bonum hominem deligas.

יט קריבא סחורתא אכלתיה מאריה ׃
ורחיקא אכל למאריה ׃

XVIIII Negotiatio quæ fit in loco propinquo, ea fruitur Dominus

minus eius. Quæ uero ſit in loco remoto, ea abſumit dominum ſuum.

פירוש

לעולם יתן אדם צרכי חייתו וסחורתו בארצו ואל יהיה עיניו משוטטות בקצה הארץ ללכת ואל יהרהר בלבו שאם לא ירויח מחיתו לא יזדמן לו כלום שהרי שלמה אמר במשליו ועיני כסיל בקצה הארץ וזהו שאמר בן סירא קריבא סחורתא אכלתיה מאריה ׃ ופירושו של דבר זה זה אם האדם עושה מלאכתו או סחורתו במקומו האל ירויח לו ואוכל שמן ובריא ׃ ואף על פי שהוא עמל ויגע בה שיחט יהיה לאחר כך וזה שאמר דוד המלך עליו השלום יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך ׃ ורחיקא אבל למאריה ואף על פי שהוא משוטט ועושה סחורות יפות מאכלו מהם במר נפש והולך ברוחה גם ביום ובלילה שינה בעיניו איננו רואה ׃ ומתירא מיושבים על הדרכים ומלסטים הלוקחים יגיעו ועמלו ולא עוד אלא שמבקשים את נפשו וגם קבורה לא היתה לו וזהו שאמר שלמה עליו השלום טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ׃ לפיכך צריך האדם להחדים על מלאכה או סחורה שתהיה בביתו ובארצו והקדוש ברוך הוא ירויח לו ויספיק שברו ויצליח במעשיו אם בתמים ובאמת הוא עושה מעשיו ׃ והיינו דאמר בן סירא קריבא סחורתא אכלתיה מאריה ורחיקא אבל למאריה ׃

EXPOSITIO.

PErpetuo in hoc incumbat homo, ut neceſſaria uite ſuę, ac negotiationem ſuam, in patria ſua habeat. Neq; pa-

G tiatur

tiat̃ oculos ſuos uagari in extremo terræ, illuc proficiſcẽdi cauſa. Nec cogitet in animo ſuo, ſe nihil unde uiuat, habiturum, niſi in longinquam ſe conferat regionem, à qua re
Prouerb.17. dehortatur & Salomo, in Prouerbijs ſuis ſic inquiens. Oculi ſtulti (ſunt) in extremo terræ. Atq; hoc idem innuit Ben Syra cum dicit, Negotiatione propinqua fruitur dominus eius, &c. Cuius dicti ſenſus is eſt. Si exercuerit homo, artem ac negotiationem ſuam in loco ſuo, (ubi moratur,) Deus illi lucrum concedet, quo ſaluus & incolumis fruetur. Nam licet ea res, adiunctum habeat laborẽ ac moleſtiã, fiet tamen, ut aliquando quiete ea potiatur, iuxta id
Pſal.128. quod dicit Dauid. Laborem manuum tuarum ſi comedes, beatus (eris) tu, & bene tibi erit. Cæterum negotiatio quæ exercetur in remota regione, tandem conſumit dominum ſuum. Licet enim ultro citroq; migrando, pulchras faciat negotiationes, tamẽ uictus, qui inde redit, iniucundus eſt, Cũ ſæpe inuitus iter facere cogatur, ſomnumq; oculi eius die ac nocte non uideant, Miſere ſibi iam timens à prædatoribus, uias clam obſidentibus, qui quod ille multo labore ac moleſtia cõquiſiuit, una uice auferũt. Nec hoc tantum periculum ei ab illis imminet, quin & uitæ eius inſidiantur, qua priuatus, ſine ſepultura perit. Hinc eſt quod di-
Eccleſ.4. cit beatus Salomo. Melior eſt pugillus cum requie, quàm plena utraq; manus cum labore. Itaq; operam det homo, ut artificium quod nouit, ac negotiationem ſuam, in patria ſua, atq; domi ſuæ agat: Sic fiet, ut dominus illi benigniter lucrũ largiat̃, præmiũ laboris abinde ſuppeditet, omneſq; actiones eius fœliciter ſuccedant: modo uerax & integer ſit in eo quod agit, atq; hoc ſibi uult Ben Syra hac ſententia. Propinqua negotiatio, ea eſt qua fruitur dominus eius, longinqua uero dominum ſuum exedit.

רְחִימָא קַדְמָאָה לֵית אַתְּ כְּפַר בֵּיהּ ׃ כ

In

In ueterem amicum ne ſis ingratus.

פירוש

לעולם אלו ישכח אדם אהבה הנקדמת בין אדם לחבירו
וצריך שיהיה לו כלבו ואל יצריכו לאחרים שהרי כן מ
מצינו בדוד מלך ישראל עם יהונתן בן שאול שאהבת
נפשו אהבו ולא עוד אלא שכרת עמו ברית והשביע ׳
שלא יניח אהבתו שנאמר ויכרות יהונתן את דוד ברית ׳
וכן עשה דוד עם בניו לאחר שנפטר יהונתן שנאמר
ויחמול דוד על מפיבושת בן יהונתן בן שאול על שבועת
יי אשר היה בינותם ׳ והקדוש ברוך הוא זכר לישראל
אהבת נעורים וברית הקדמונים שנאמר זכרתי לך חסד
נעוריך אהבת כלולותיך וכוליה ׳ וצריך שלא יעניבו
על דבר ושירויח לו אם היה מצטרך לו ואל יצריכו ל
לאחרים ושיהא לו נאמן רוח ומכסה דבריו ופשעיו שכן
אמר שלמה עליו השלום מכסה פשע מבקש אהבה ושונה
הדבר מפריד אלוף ׳ ולא עוד אלא ששומר לבניו
אהבת אברהם לאחר שנפטר ׳ וכן מצינו שכל המכבד
את חביבים לאחר פטירת אביהם ויזכור אהבתו שנקדמת
עמו יטב בעיני אנשי הזמן מאד ואם היתה מוחזקת בלב שוה
יותר ממשקלי זהב וכסף ׳ ואין חטא גדול יותר מהפרת
ברית נעורים ואהבת קדמונים וכופר בהם כמתהפך לשונא
וכך אמר איוב תתהפך לאכזר לי בעוצם ידך תשטמני ׳
ותנינן דאמר בן סירא רחמא קדמאה לית את כפר ביה ׃

EXPOSITIO.

NVnquàm homo ueteris amicitiæ inter ſe & ſocium ſuum cōtractæ, obliuiſcatur. Quem ſic ex corde diligat neceſſe eſt, ut nō permittat eum ulla in re, aliorum egere opera. Qualem ecce amorem fuiſſe legimus, inter Dauid regem Iſraël, & Ionathan filium Saulis, qui tanꝗ animam ſuam eum diligebat. Nec hoc ſolum, quin & fœdus Ionathan cum Dauid percutiens, iuramēto Dauid obſtrinxit, ne unquàm amorem ſuū erga ſe deſereret. Sicut ſcriptura
1.Sam.20. dicit. Et percuſsit Ionathan cū Dauid fœdus, &c. Id quod & fecit Dauid, amorem ſuum erga filiū Ionathæ poſt obitum eius declarando, Teſte ſcriptura: Pepercit autem rex
2.Sam.21. Mephiboſeth filio Ionathan, filij Saul, propter iuramentū quod fuit inter eos. Quin & ſanctus Deus Benedictus, erga populum Iſraëliticū, memor fuit amoris quo ab initio illum cōplexus fuit, (quem ſcriptura uocat amorem adoleſcentiæ) Fœderis itē antiqui, quod pepigit cū patribus eorum, ſicut dicit apud prophētam Ieremiam cap. 2. Recordatus ſum tui, cauſa pietatis adoleſcentiæ tuæ, atꝗ dilectionis deſponſationis tuæ, &c. Porrò neceſſe eſt ei (qui ueterē habet amicū) ne ſit ei moleſtus ulla in re, quin potius ſit ei ſpiritus relaxatio, ubi eo opus habet, nec faciat, ut aliorū operā implorare cogatur. Sit itē erga eum animo fideli, qui diligenter res eius, maxime ſcelera cælet, ſicut hortatur &
Prouerb.17 beatus Salomo, inquiēs, Qui operit iniquitatē (proximi) acquirit dilectionem, & qui repetit rem (malam,) ſeparat à ſe principem. Nec abraham tantū Deus amore proſequutus fuit, ſed & filios eius ipſo mortuo, memor ſcilicet fœderis & amicitiæ cum illo initæ. Inuenimus quoꝗ ſcriptum alicubi, Magnam inire gratiam apud homines ſui ſeculi, qui defuncti patris filios, honore afficit, memor ueteris amicitię, quam cum illo in uita contraxit. Quę certe ſi radices in corde egit, præſtat auro & argento. Non eſt enim

grandius

grandius peccatum,quàm uiolare fœdus in iuuentute initum , atq; amicitiam ueterum amicorũ . Erga quos,qui ingratus eſt,perinde eſt, ac ſi ſit in inimicum cõuerſus. Quẽadmodum & Iob dicit.Conuerſus es mihi,in crudelem,per fortitudinem manus aduerſaris mihi . Id ſibi uult & Ben Syra hoc dicto.Amicum ueterem non abneges.

כא שִׁיתִּין מְלִיכִין יְהוֹן לָךְ וּמְלִיכוֹת נַפְשָׁךְ לָא תִּשְׁבוֹק ׃

XXI Sexaginta conſiliarij ſi fuerint tibi , tamen conſilium animæ tuæ ne deſeras.

פירוש

לעולם כשירצה האדם לעשות דבר ויהיה לו יועצים הרבה שיגלו על סודו אל יבזה עצתו ואל יתהיהנה שהרי כן אמר שלמה עליו השלום לב יודע מרת נפשו ואף על פי שהוא יודע עצתו לטובה צריך לו שישקול דבריו עם דבריהם ויראה את דבריו ומכריע את כולם ועושה עצתו ומרחק מעצתם וגולל את לבו ומעשיו ליוצרו שהוא גדול העצה ורב העלילה וכה אמר שלמה גול אל ה' מעשיך ויכינו מחשבותיך ׃ ועוד אמר דוד עליו השלום ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל ׃ והיינו דאמר בן סירא שיתין מליכין יהון לך ומליכות נפשך לא תשבוק ׃

ופירוש מליכין יועצין כמו לחוד מלכא מלכי ישפור עלך ׃ ותרגום לבה איעצך אמליכנך ׃

EXPOSITIO.

HOmini uolenti quippiã facere,ſi fuerint ei multi conſiliarij,quos in conſilium adhibet,quibuſq; cordis ſui

arcanum reuelat, nunquàm tamen contemnat conſilium ſuum, neq; ab eo longius diſcedat, ſic enim monet Beatus
Prouerb.14 Salomo. Cor cognoſcit amaritudinem animæ ſuæ. Quod & ſi conſilium ſuum bonum eſſe uiderit, diligenter tamen uerba ſua cum aliorum uerbis penſiculare debet. Quod ſi uiderit conſilium ſuum aliorum omnium conſilijs præſtare, relictis illis, ſuum ſequatur: poſita fiducia in creatore ſuo, cui, quod facturus eſt cõmittat, qui ſcilicet eſt magnus conſilio, & multa poteſt. Quemadmodum & Salomo di-
Prouerb.16. cit. Deuolue ad dominum opera tua, & diſponentur cogitationes tuæ. Idem quoq; & Dauid dicit, Dominus nouit cogitationes hominis quod uanæ ſunt. Atq; id ſibi uult & Ben Syra hac ſententia, Sexaginta conſiliarij ſi tibi fuerint, conſilium tamen animæ tuæ ne deſeras.

כב תְּתִיהַב לָךְ יַד כִּי הֲוַת שְׂבִיעָאה וְלֹא
דַהֲוַת בְּכִפְנָאה וּשְׂבִיעָאה ׃

XXII Tam liberalis ſit tibi manus, quaſi ſemper ſatur fueris, non quaſi modo demum ſatur factus ſis, antea uero eſurieris.

פירוש

לְעוֹלָם יָשִׂים אָדָם אֶת נַפְשׁוֹ כְּאִילוּ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם אֲכָלוֹ וְאַל יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת וְיַרְאֶה אֶת נַפְשׁוֹ לִפְנֵי אוֹהֲבָיו וְאוֹיְבָיו בְּמַרְאֶה עָשִׁיר בֶּנֶפֶשׁ שֶׁכֵּן אָמַר שְׁלֹמֹה עָה יֵשׁ מִתְעַשֵּׁר וְאֵין כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב ׃ וְאִם יַרְוִיחַ לוֹ הַמָּקוֹם לְאַחַר כָּךְ אַל יַרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּרָעֵב שֶׁשָּׂבַע אֶלָּא כָּל יְמוֹתָיו שָׂמֵחַ שֶׁמָּא יְבַזּוּהוּ בְּנֵי עוֹלָמוֹ וְיֹאמְרוּ עָלָיו דְּבָרִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים וְכֵן יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם בִּמְשָׁלֵיהֶם לֹא פָּקִיד אֶפָּחֵד מִן גַּלְיֵי לֹא יִשְׂבַּע ׃ וּפֵירוּשׁ זֶה הַמָּשָׁל עַרְבִי ׃ אֵין בְּכָל הָעוֹלָם עָנִי שֶׁיִּהְיֶה

עני

עֲנִי מְדוּלְדַל כְּמוֹ עָשִׁיר גָּדוֹל וְאֵינוֹ שָׂבֵעַ מֵעוֹשֶׁר ׃ וְהַיְינוּ דְּאָמַר בֶּן סִירָא תִּתְיַהַב לָךְ כִּי הֲוַת שְׂבִיעָאה וְלָא דְהַוַת כְּפִינָאה ׃

EXPOSITIO.

SEmper homo ſic ſe componat, ac ſi omnibus mũdi deliitijs affluat, neq; ſe aliorũ opera indigere faciat, Quin potius opulentũ ſe qui ſatis habeat, tum coram amicis ſuis, tum coram inimicis ſuis, oſtendat. Sic etenim monet Beatus Salamo: Eſt qui diuitem facit, & tamen nihil habet. Eſt qui ſe pauperem facit, & habet ſubſtantiam multã. Quod ſi Deus aliquem auxerit rerum copia, non debet ſe hinc talem exhibere, qui modo demum ſatur factus ſit, antea uero eſurierit. Quin omnibus diebus ſuis lætetur, ne forte contemnant eum homines ſui ſeculi, ac turpia de eo loquantur, quę non conueniant. Id habent & Ethnici in prouerbijs ſuis, ut, פקיר אפקר מן גלי לא ישבע Cuius prouerbij Arabici, is ſenſus eſt, Nemo eſt pauperior diuite, qui non audet uti diuitijs ſuis. Hoc ſibi uult Ben Syra hoc dicto, Eſto liberalis manus tua, &c. Prouerb. 13.

FINIS SENTENTIARVM BEN SYRAE
Alphabeti primi.

אַלְפָא בֵּיתָא אַחֶרֶת לְבֶן
סִירָא אֲשֶׁר אָמַר אֶל מְלַמְּדוֹ

בְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּצִדּוֹ לִלְמוֹד מִמֶּנּוּ וְאָמַר לוֹ רַבִּי לַמְּדֵנִי תּוֹרָה ׳ אָמַר לוֹ עֲדַיִן אֵין אַתָּה בַּר לִימּוּד כִּי קָטוֹן אַתָּה וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים לַמִּקְרָא ׳ אָמַר לוֹ בֶּן סִירָא וְלֹא לָמַדְתָּ הַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרוּבָּה ׳ וְאַתָּה אוֹמֵר לִי שֵׁב וְלֹא תִלְמוֹד עֲדַיִן כִּי קָטוֹן אַתָּה וַאֲנִי רוֹאֶה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת קְטַנִּים מִמֶּנִּי מֵתִים ׳ וּמִי יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה אִם אֶחְיֶה וְאִם אָמוּת ׳ אָמַר לוֹ הַמְּלַמֵּד מִפְּנֵי מָה אַתָּה מוֹרֵנִי ׳ וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַמּוֹרֶה הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבּוֹ חַיָּיב מִיתָה ׳ אָמַר לוֹ עַד כָּאן אֵינְךָ רַבִּי וְעַד כָּאן לֹא לָמַדְתִּי מִמְּךָ כְּלוּם ׳ אָמַר לוֹ הַמְּלַמֵּד לְבֶן סִירָא ׳ אֱמוֹר אַלֶּף הֵשִׁיב לוֹ וְאָמַר ׳

אַל תִּתֵּן דְּאָגָה בְּלִבְּךָ כִּי רַבִּים הָרְגָה הַדְּאָגָה ׳ מִיָּד נִבְהַל הַמְּלַמֵּד וְאָמַר אֵין לִי דְּאָגָה בָּעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל אִשְׁתִּי שֶׁהִיא מְכוֹעֶרֶת ׳ אָמַר לוֹ אֱמוֹר בֵּית ׳ אָמַר לוֹ ׳ **בְּתוֹאַר** אִשָּׁה יָפָה רַבִּים הוּשְׁחָתוּ וַעֲצוּמִים כָּל הֲרוּגֶיהָ ׳ אָמַר לוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁגִּלִּיתִי לְךָ ס סוֹדִי וְאָמַרְתִּי לְךָ שֶׁאִשְׁתִּי מְכוֹעֶרֶת ׳ אַתָּה אוֹמֵר לִי כָּךְ שֶׁמָּא הָרַע לְךָ שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ סוֹדִי ׳ אָמַר לוֹ אֱמוֹר גִּימֶל אָמַר לוֹ ׳ **גַּלֵּה** סוֹדְךָ לְאֶחָד מִנִּי אֶלֶף וְאִם רַבִּים דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמֶךָ ׳ חָזַר וְאָמַר לוֹ לְךָ גִּלִּיתִי סוֹדִי לֹא לְאַחֵר אָמַר לוֹ יְעַצֵּנִי מִמַּה שֶּׁאוֹמֵר לְךָ כִּי אֲנִי רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתִּי בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּשׁ בַּחֲצֵרִי אִשָּׁה יָפָה בְּיוֹתֵר אָמַר לוֹ אֱמוֹר דָּלֶת אָמַר לוֹ ׳ **דַּל** בְּשָׂרָהּ מֵאֵשֶׁת חֵן כְּנֶגֶד מִבָּשָׂר נַחֲלַת אָמַר לוֹ וּמָה אֶעֱשֶׂה שֶׁבְּכָל שָׁעָה

ושעה שאני נכנס לביתי היא משתחוה לפני ואני בוטח
בה עיני שישרה בעיני ׃ אמר לו אמור הא אמר לו ׃
העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה ׃ אמר
לו המלמד בני באי זה מצודה אלכד אם ב
בשביל כשפים שתעשה לי אני יודע שלא תעשה לי
כשפים מעולם מפני שבעלת הראשון ולדתו ואני עברתו
׃ אמר לו אמור ואו אמר ליה ׃ **ווי** למי שהולך
אחר עיניו וידע כי בני זנונים המה ואין לו כלום
בהם ׃ אמר לו אמור זין אמר לו ׃ **זלרקן** ועברתו
אל תהי מהם כי לא תדע מה נגזר עליך
אמר לו איני רוצה ליטול עצתך לפי שאני מחשב לישא
אותה ויש לה שבע בנות ולי אחת ויהיו בביתי ויכלכלו
אותי בכבוד ׃ אמר לו אמור חית ׃ **חביבין** לכל
אדם הזכרים ואוי לאבי הנקבות אמר לו והלא
שבע בנות יש לי ושוות ועושות כל מלאכת ביתי וחן בביתי
כזית רענן וכגנה יפה ׃ והיאך אתה אומר לי אוי לאבי
הנקבות ואם אין נקבות זכרים מהיכן באים אמר לו בן
סירא עני תנחומין של הבל אתה מתנחם שכך אמרו
חכמינו זכרונם לברכה אשרי מי שבניו זכרים ואוי לאבי
הנקבות לפיכך אני אמרתי לך ׃ ועוד בשעה שהבת יוצאת
ממעי אמה לאויר העולם שמים וארץ וכוכבים ומזלות
וכל מה שנברא בעולם מתאבלים עליה ׃ וכשיוצא הבן
לאויר העולם כל העולם שמחים ׃ ואם נולד בת לאדם
ואתה שואל מה ילדה אשת פלוני הוא משיבך בשפה
רפה ובכובד ראש ועיניו כלפי מטה בת ילדה ׃ ואם זכר
הוא משיבך בצחצחות בן ילדה בלשון יפה ובמיטב ח
הניגון ועיניו כלפי מעלה אמר לו אמור טית אמר לו ׃

טְמוּנַת שַׁוְא בַּת לְאָבִיהָ מְפַחֲדָה לֹא יִישַׁן בַּלַּיְלָה ׃
מִפְּנֵי מַה לֹא יִישַׁן אָמַר לוֹ אֱמוֹר יוּד אָמַר
יִישַׁן לֹא יִישַׁן שׁוֹמֵר קְטַנָּה שֶׁמָּא תִּתְפַּתֶּה בְּנַעֲרוּתֶיהָ
וְתִזְנֶה בְּגַדְלוּת לֹא תִּזְנֶה אָמַר לוֹ כָּל מַה שֶּׁאָמַרְתָּ אֱמֶת
אָמַרְתָּ שֶׁאֵין אָדָם מִצְטַעֵר עַל הַבַּת אֶלָּא כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת
בְּבֵית אָבִיהָ אָמַר לוֹ אֱמוֹר כַּף אָמַר לוֹ ׃ **כְּשֶׁתִּנָּשֵׂא** הַבַּת
אַתָּה מִצְטַעֵר עָלֶיהָ בְּיוֹתֵר שֶׁמָּא
יִהְיֶה לָהּ בָּנִים שֶׁמָּא לֹא יִהְיוּ לָהּ ׃ וּכְשֶׁתַּזְקִין שֶׁמָּא לֹא
תַּעֲשֶׂה כְּשָׁפִים ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר לָמֶד אָמַר ׃
לֹא תִּישַׁן בְּנַעֲרוּתְךָ וּבְזִקְנוּתְךָ לֹא תִשָּׂא זְקֵנָה שֶׁאִשָּׁה
זְקֵנָה מַתֶּשֶׁת כֹּחַ אַתְּ עַל פִּי שֶׁאַתָּה בָּחוּר ׃ וְאִשָּׁה
בְּתוּלָה מוֹסֶפֶת לְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר מֵם אָמַר לוֹ
מֵימֵי אִשָּׁה בְּתוּלָה מְתוּקִים וּמוֹסִיפִין כֹּחַ ׃ וּמֵימֵי
אִשָּׁה זְקֵנָה מָרִים כְּלַעֲנָה וּמַתִּישִׁים כֹּחַ כְּבוֹר
שֶׁהָיָה בוֹ מַיִם וְשֶׁאָבָם הָרוּחַ ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר נוּן אָמַר לוֹ
נַעַר עַצְמְךָ מֵאִשָּׁה רָעָה וְשׁוֹלֶטֶת עָלֶיךָ בִּלְשׁוֹנָהּ כִּי
אִשָּׁה רָעָה כִּכְלָבִים מְבוּלְבָּלוֹת וְעָלֶיהָ דְּלָתַיִם ס
סְגוּרִים וְהִיא רַכִּים תִּתֵּן בְּפִיהָ בְּמַעֲנֶה ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר
סָמֶךְ אָמַר ׃ **סוֹפֵר** מְלַמֵּד יִשָּׂא בְּתוּלָה וְאַל יִשָּׂא
בְּעוּלָה כִּי מֵימֵי הַבְּתוּלָה יִהְיוּ לְךָ לְבַדְּךָ ׃
וּמֵימֵי הַבְּעוּלָה כְּבוֹר שֶׁאֲבָם זָר בִּלְעָדֶיךָ ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר
עַיִן אָמַר ׃ **עֵינֶיךָ** הַעֲלֵם מֵאִשָּׁה אַלְמָנָה וְאַל
תַּחְמוֹד יָפְיָהּ בִּלְבָבְךָ כִּי בָנֶיהָ בְּנֵי
זְנוּנִים ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר פֵּא אָמַר ׃ **פָּנֶיךָ** כְּבוֹשׁ
מֵחֲבֵירִים רָעִים אַל תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ אִתָּם מְנַע רַגְלְךָ
מֵהֶם פֶּן תִּלָּכֵד בִּמְצוּדָתָם ׃ אָמַר לוֹ אֱמוֹר צָדֵי אָמַר
צְפוּן בְּנִי מָמוֹנְךָ בְּחַיֶּיךָ וְטָמְנֵהוּ וּלְיוֹרְשֶׁיךָ עַד יוֹם

קְנֵה לָךְ מוּתָךְ אַל תִּתְבַּהוּ אֲמַר לוֹ אֱמוֹר חוּת אֲמַר
בָּנִים מָמוֹן וְאִשָּׁה טוֹבָה יִרְאַת הַשֵּׁם ׃ וְהַרְבֵּה לָךְ
וַאֲפִילוּ הֵם מֵאָה אֲמַר לוֹ אֱמוֹר רֵיש אֲמַר ׃

רְחוֹק מִשְּׁכֵן רַע וְאַל תִּמָּנֶה בְּחֶבְרָתָם כִּי רַגְלֵיהֶם
לָרַע יָרוּצוּ וִימַהֲרוּ לִשְׁפֹּךְ דָם וּכְמוֹ כֵן רַחֵם
שֶׁשְּׁכֵנֶיךָ וַאֲפִילוּ הֵם רָעִים וְתֵן לָהֶם מִמַּאֲכָלְךָ כִּי בְּעֵת ע
עָמְדְךָ לַדִּין יָעִידוּ עָלֶיךָ ׃ אֲמַר לוֹ אֱמוֹר שִׁין אֲמַר ׃

שְׁמַע אֲדוֹנִי אֶל אֲמָרַי וְהַט אָזְנְךָ אֶל דְּבָרַי שֵׁב לָךְ
אֲדוֹנִי מִמַּעֲשׂוֹת מְרִיבָה עִם שְׁכֵנֶיךָ וְאִם רָאִיתָ
בַּחֲבֵירֶיךָ דָּבָר רַע אַל תּוֹצִיא דִּבָּתוֹ עַל לְשׁוֹנְךָ ׃ אֲמַר לוֹ
אֱמוֹר תָּאו אֲמַר ׃

תִּקְנֶה לָךְ זְהוּבִים וְכָל מָמוֹן וְאַל תַּגִּיד לְאִשְׁתְּךָ אֲנַת
הוּא וַאֲפִילוּ הִיא טוֹבָה ׃

REDDITIO.

ALIAE SENTENTIAE IVXTA ORDINEM Alphabeticũ, Ben Syræ, quas dixit ad præceptorem ſuum, cum penes illum ſederet, diſcendi gratia. Tum dixit ad eum, Rabbi, doce me legem, Qui reſpondit ei, Nondum es capax diſciplinæ, eò quod adhuc puſillus ſis. Atqui ſapientes noſtri (piæ memoriæ) dixerunt, puerum quinque annorum, idoneum eſſe, ad diſcenda Biblia. Dixit illi Ben Syra. Neſcis quod uulgo dici ſolet? Dies breuis eſt, & opus multũ. Et tu dicis ad me, Quieſce, ne diſcas, adhuc enim puſillus es. Certe ego uideo in loco ubi mortui ſepeliũtur, me iuniores mortuos eſſe, Quis nouit quid ſit futurum, an diu ſim ſuperuicturus, an breui moriturus? Dixitq́ ad illũ

tes dixerũt. Quicunq; ſe ſcire aliquid oſtentat coram præceptore ſuo, mortis reus fit. Reſpõdit illi (Ben Syra,) Adhuc tu non es præceptor meus, hactenus enim nequicꝗ̃ à te didici. Cõfeſtim dixit Rabbi ad Ben Syram. Dic Aleph. Reſpondit & dixit. Ne nimium ſollicitus ſis in corde tuo, multos ſiquidẽ ſollicitudo occidit: Statim turbatus Rabbi, dixit. Nihil eſt aliud quicquàm in mũdo, quod me diuexet, niſi quod deformem habeo uxorem. Sed tu dic Beth, Reſpondit, Propter formoſam mulierem multi perierunt, Et robuſti quiq; ob eam interfecti fuerunt. Ad quem dixit Rabbi. Quia reuelaui tibi ſecretum meum, & locutus ſum tibi de uxore mea, quod ea deformis ſit, ob id tu ſic mihi reſpondes? Fortaſsis diſplicet tibi, quod reuelarim tibi arcanum meum. Verum dic Gimel, Reſpondit: Reuela arcanũ tuum, cuidam ex millibus, etiamſi multi ſint, qui tibi bene eſſe cupiant. Ad quem iterum dixit. Tibi certe ſecretum meum reuelaui, & nulli alij. Quin conſilium mihi da, ea in re, quam tibi modo dicam. Cupio enim repudiare uxorem meam, eo quod multo formoſiorem domi meæ habeam. Sed dic Daleth, Reſpondit: Abſtrahe carnem tuam à muliere uenuſta, tanquàm à carne prunarum inſtar adurente. Ad quem iterũ dixit Rabbi. Quid ergo faciam, nam quoties ingredior domũ meam, ipſa uagatur ob oculos meos, quam & perpetuo intueor, eò quod placeat mihi. Sed dic He, Reſpondit: Abſconde oculos tuos, à muliere formoſa, ne forte te capiat rete eius. Dixit ad eũ Rabbi. Mi fili, quo reti capiar? Num ueneficijs quæ in me exercebit? Ego ſcio quod nõ ſit unquàm uenefica futura, eò quod maritus eius prior, tenuem habuerit barbam, ego uero denſam. Verum dic Vau, Reſpondit: Væ ei qui indulget oculis ſuis, quos nouit deditos eſſe libidini, unde certe nihil boni ad eum redit. Sed dic Zain, Reſpõdit: Ne ſis ex illis qui uel tenuem, uel denſam fouent barbam, neſcis enim quid de te ſtatutũ

ſit.

ſit. Dixit ad eum Rabbi, Nolo accipere tuum conſilium, eò quod cogito ducere eam in uxorem, cui etiam ſunt ſeptem filiæ, & mihi un 1, quæ erunt in domo mea, & alent me honorifice. Verum dic Beth, Reſpondit: Chari ſunt omnibus hominibus maſculi, Væ autem ei qui pater eſt fœmellarum. Dixit ad eum Rabbi. Certe ſeptem filiæ mihi ſunt quę nent, ac faciunt quicquid operis eſt in domo mea. Ipſæ quidem ſunt in domo mea tanquàm oliua uiridis, & tanꝙ hortus elegans. Quomodo erga tu dicis, uæ illi, qui filiarum pater eſt. Niſi enim fœmellæ eſſent, unde uiri prouenirent? Cui reſpondit Ben Syra. Pauperem certe uane & fruſtra cōſolaris. Sic enim dixerunt ſapientes noſtri (piæ memoriæ,) Bene ei qui filios habet maſculos, Et uæ patri fœmellarum. Inſuper & in hora qua filia prodit ex utero matris ſuæ, in lucem huius ſeculi, cœlum, terra, ſydera & quicquid eſt creaturarum in mundo, lugent propter eam. Adhæc quoꝙ ſi filia naſcatur alicui, atꝙ roges quid uxor pepererit, reſpondere ſolet ſubmiſſa uoce, demiſſo capite, compreſsiſꝙ in terram oculis: filiam peperit. Si uero filius natus eſt, reſpōdet diſerte, hilariter, bene meditatus, expor rectaꝙ fronte, Filium peperit. His auditis Rabbi, iuſsit ut pronunciaret Teth. Cui reſpondit: Theſaurus uanus eſt filia patri ſuo, à qua ſibi in tantum timet, ut noctu nihil dormiat. Cuius cauſam cum interrogaſſet Rabbi, ſimulꝙ eo Ben Syra, Iod literam efferre iuſsiſſet, Reſpondit: Parum dormiet, puellam qui adhuc iuuenem cuſtodit, timet enim neforte ſeducatur in adoleſcentia ſua, & adultior facta ſcortari adſueſcat. Ad quē dixit Rabbi. Quecunꝙ locutus es, uera ſunt. Nam nunquàm aliquis magis anxius eſt, quàm cum filiam domi habet. Sed dic Caph, Reſpondit: Filiam ſi elocaueris, ſollicitus eris admodum, num liberos ſit paritura nec ne? Et ſi cōſenuerit, timebis ne forte uenefica fiat. Dixit ad eum Rabbi, dic Lamed, Reſpondit:

Ne dormias in adoleſcẽtia tua. Et in ſenectute tua ne ducas uxorem uetulam, Nam uetula debilitat uires tuas, etiamſi iuuenis ſis, uxor uero iuuenis & uirgo, auget tibi uires & robur. Dixit ad eum Rabbi, dic Mem, Reſpondit: Aquæ uxoris quæ adhuc uirgo & iuuenis eſt, dulces ſunt, augentq; uires. Aquæ uero uxoris uetulæ, amaræ ſunt, tanquam abſynthium, debilitantq; uires, habentq; ſe uelut ciſterna, cuius aquas uẽtus abſorbet. Dixit ad eum Rabbi, dic Nun, Reſpondit: Excute teipſum à muliere mala, quæ imperioſius contra te loquitur, nam mala mulier, ſimilis eſt rabidis canibus, propter quam fores claudas, nihil morans, etiamſi blande loquatur, ac reſpondeat tibi. Dixit ad eum Rabbi, dic Samech, Reſpondit: Literatus qui docet (alios,) uxorẽ ducat uirginem, non maritatam. Aquæ enim uirginis, tuæ ſolæ erunt, aquæ uero eius quæ maritum habuit, eas iam antea alius præter te exhauſit. Dixit ad eũ Rabbi, dic Ain, Reſpondit: Oculos tuos abſconde à muliere uidua, neq; cõcupiſcas pulchritudinem eius in corde tuo, nam filij eius filij ſunt fornicationum. Dixit ad eum Rabbi, dic Pe, Reſpondit: Auerte faciem tuam à ſocijs malis, nec cum eis cõſuetudinem habeas, prohibe pedem tuum ab eis, ne copiaris reti eorum. Dixit ad eum Rabbi, dic Zade, Repſondit: Abſconde mi fili diuitias tuas in uita tua, atq; hæredibus tuis ne dederis, uſq; ad diem mortis tuæ. Dixit ad eum R. dic Kuph, Reſpondit: Compara tibi diuitias, & uxorem bonam, quæ timet Deum. Multiplica quoq; liberos, (nihil curans,) etiamſi cẽtum acquiſiueris. Dixit ad eum Rabbi, dic Res, Reſpõdit: Elonga te à uicinis malis, neq; particeps ſias ſocietatis eorum, nam pedes eorum ad malum currũt, & properant ut effundant ſanguinem. Idem tamen benignus eſto, erga uicinos, tametſi mali ſint, atq; imperti eis de alimonia tua, ſic fiet, ut in tempore quo tibi ad iudicium ſtandum erit, pro te teſtimoniũ ferãt. Dixit ad eum Rabbi

dic

dic Schin, Reſpondit: Audi mi domine uerba mea, & auribus percipe ſermones meos. Da operam ne in contentionem uenias cum uicinis tuis. Et ſi animaduerteris in ſocijs tuis rem malam, ne illam temere diffames. Dixit ad eum, dic Taph. Reſpondit: Da operam ut habeas aurum, & omnis generis diuitias. Neq; tamē theſaurum tuum uxori tuæ, ut cunq; ea bona ſit, reuelaris.

FINIS SENTENTIARVM BEN SYRAE Alphabeti ſecundi.

Digitized by Google

פ ב

סליק משלי דבן סירא
הדרן עלך ותתחרא
כדי שתדע ותבין
היטיב כל ענין ודבריו
אשר בן סירא אומר לך
תכתוב אותם על לוח לבך
תזכור ולא תשכחם כל ימי חייך
בן תחכים ותשכיל בכל מעשיך

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA